

ΣΤΑΜΑΤΙΟΥ Κ. ΘΕΟΧΑΡΗ

ΛΟΓΟΙ
ΕΝΑΡΚΤΗΡΙΟΙ

Ἐκφωνοῦντες κατὰ τὰ ἐγκλίγια διαφόρων ἐν Πάτραις Διδακτῶρων.

1884-1897

ΤΕΥΧΟΣ Α'.

α') Περὶ παιδείσεως τῶν ἐργατικῶν τάξεων — β') Ἡ
Φιλελευθέρου Ἑταιρία — γ') Αἱ Ἐμπορικαὶ
Σχολαὶ — δ') Αἱ Βιοτεχνικαὶ Σχολαὶ

« Κατ' ἐξουσίαν ἔρδειν ».

ΕΝ ΠΑΤΡΑΙΣ
ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ Α. Β. ΠΑΣΧΑ

1898

ΣΤΑΜΑΤΙΟΥ Κ. ΘΕΟΧΑΡΗ

ΛΟΓΟΙ
ΕΝΑΡΚΤΗΡΙΟΙ

Ἐκφωνηθέντες κατὰ τὰ ἐγκαινία διαφόρων ἐν Πάτραις Διδακτηρίων.

1884-1897

ΤΕΥΧΟΣ Α΄.

α΄.) Περὶ παιδείσεως τῶν ἐργατικῶν τάξεων — β΄.) ἼΙ
Φιλεκπαιδευτικὴ Ἐταιρία — γ΄.) Αἱ Ἑμπορικαὶ
Σχολαὶ — δ΄.) Αἱ Βιοτεχνικαὶ Σχολαὶ

« Καθ' ἰδύναμιν ἔρδειν ».

ΕΝ ΠΑΤΡΑΙΣ

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ Α. Β. ΠΑΣΧΑ

1898

« . . . Τὸ πρῶτον τῶν ἀδελφικῶν χρθεῶν μας εἶναι νὰ φροντίζωμεν περὶ
• τοῦ πλήθους τῶν ἀποκλήρων καὶ καμώντων, νὰ τοὺς ἀνακουφίζωμεν,
» νὰ τοὺς ΦΩΤΙΖΩΜΕΝ, νὰ τοὺς ἀγαπῶμεν, . . . νὰ θαψιλεύωμεν εἰς αὐ-
» τοὺς τὴν ἐκπαίδευσιν ὑφ' ὅλα τὰ σχήματα, νὰ τοῖς δίδωμεν τὸ παρά-
» δεῖγμα τῆς φιλοπονίας, νὰ μεταχειρίζομεθα τὴν ἐκ συνεισφο-
» ρᾶς δύναμιν πρὸς τὸ μέγα χρέος τοῦ ἀνοίγειν
» σχολεῖα πρὸς πᾶσαν ἐπιτηδειότητα, ἐργαστήρια πρὸς πάντα νοῦν».
» Νὰ ἐλαττωθῇ ὁ ἀριθμὸς τῶν σκοτεινῶν καὶ ἀνυψωθῇ ὁ τῶν φωτει-
» νῶν, ἰδοὺ ὁ σκοπός. Καὶ διὰ τοῦτο κράζομεν ΔΙΑ ΔΕΣΚΑΛΙΑΝ! ΕΚΠΑΙ-
» ΔΕΥΣΙΝ! »

Victor Hugo « Ἄθλοι, Τόμ. Β'.

Τοὺς ὑπ' ἐμοῦ, ὡς μέλους τῆς ἐφορείας λαϊκῶν ἐν Πάτραις διδασκηρίων ἐκφωνηθέντας ἐπὶ τοῖς ἐγκαινίοις αὐτῶν λόγους, ἀναδημοσιεύων ἐν ἐνὶ τεύχει, προσφέρω τοῦτο τοῖς φίλοις τῶν γραμμάτων καὶ ἰδίως τῆς πρακτικῆς ἐπαγγελματικῆς παιδείσεως, ὡς ἀγαθὴν ἀνάμνησιν τῶν ὑπὲρ τῆς εἰσαγωγῆς αὐτῆς καὶ ἐν Ἑλλάδι ἀδιαλείπτων προσπαθειῶν μου.

Ἐν Πάτραις τῇ 9 Ἰανουαρίου 1898.

ΣΤΑΜΑΤΙΟΣ Κ. ΘΕΟΧΑΡΙΣ

Α΄.

ΠΕΡΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ ΤΟΥ ΛΑΟΥ

ΛΟΓΟΣ ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣ ΚΑΤΑ ΤΑ ΕΓΚΑΙΝΙΑ ΤΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΤΟΥ ΛΑΟΥ

«Φῶς ἐκ τῶν κάτωθεν».

Κύριοι,

Εὐφρόσυνον ἄμα καὶ λίαν ἐνθουσιαστικὸν θέαμα παρέχει παντὶ φίλῳ τῆς προόδου ἢ ἐν τῇ ταπεινῇ ταύτῃ αἰθούσῃ¹⁾ ἐκ πασῶν τῶν κοινωνικῶν τάξεων ἐκλεκτὴ ἐπιτήρησις, ἢ συνελευσάσα ἑπὶ πανηγυρῶσιν μεθ' ἡμῶν τὰ ἐγκαίνια ἰδρύματος μικροῦ μὲν καὶ μετριοτάτων ἀξιώσεων, ἀλλὰ ἐξίσου σεβασμοῦ καὶ ἀγάπης ἀν' ἀποβλέψῃ τις εἰς τὴν σπουδαιότητα τῶν ἐξ αὐτοῦ προελευσομένων εἰς τὴν ἡμετέραν κοινωνίαν ὠφελγημάτων. Τὸ μικρὸν τοῦτο ἴδρυμα εἶνε ἢ ἐν Πάτραις **Σχολὴ τοῦ Λαοῦ** ἦν πάνυ φιλοτιμίως ἀπεράσισε νὰ ἰδρῦσῃ ὁ πρὸ τριετίας ἐν μέσῳ ἡμῶν ἐπ' ἀγαθῷ τῆς ἐργατικῆς τάξεως λειτουργῶν Σύλλογος τῆς «Ὁμοιοίας» ὁ ὁποῖος, κύριον σκοπὸν ἔχων ὁρίσθη τὴν πρακτικὴν ἐνασχολίαν τῆς ὑψίστης χριστιανικῆς ἀρετῆς, τῆς πρὸς ἀλλήλους ἀγάπης καὶ τῆς ἀλληλεβοηθείας, δὲν περιορίσθη εἰς τὸν στενὸν κύκλον τῆς ὑλικῆς εὐποιίας καὶ ἀρωγῆς τῶν πασχόντων μελῶν αὐτοῦ, ἀλλ' ἀπέβλεψεν εἰς ἔργον ἔτι ὑψηλότερον, ἔτι θεάρεστον καὶ ἱερὸν, τὸν φωτισμὸν τῆς διανοίας καὶ τὴν ἠθικὴν διάπλασιν τῆς ἐργατικῆς ἐν γένει τάξεως.

(1) Ἡ πρώτη ἐν Πάτραις, Σχολὴ τοῦ Λαοῦ, ἐλειτούργησεν ἐν ἀρχῇ ἐντὸς ταπεινῆς αἰθούσης σχολείων κατωτέρων. Ἀπὸ τοῦ 1884 ἔμωσ ὡς κατάστημα πρᾶγματι ἀξιοπρεπῆς παρεχωρήθη δωρεάν ἢ νεοδμητός, κεντρικωτάτῃ οἰκίᾳ τοῦ Ἐφόρου αὐτῆς κ. Σταμ. Θεοχάρη, (ἐν ἣ τὸ Β' δημοτ. σχολεῖον Ἀρρένων), ἔπευ καὶ ἔμεινε μέχρι τέλους τῆς κωνιαφέλους λειτουργείας αὐτῆς.

Οἱ τὴν πρωτοβουλίαν τοιοῦτου ἰδρύματος λαβόντες, δὲν ἀπε-
θαρρύνθησαν οὔτε ἀπέναντι τῆς ἐπικρατοῦσης δυστυχῶς ἀδι-
φορίας εἰς ἔργα ἀφορῶντα εἰς τὴν νοητικὴν προαγωγὴν, οὔτε ἀπέ-
ναντι τῶν δυσκολιῶν τῆς ὑλικῆς συντηρήσεως, ἀλλὰ πεποιθότες
εἰς τὴν ἰερότητα καὶ πάνδημον χρησιμότητα εἰργάσθησαν φιλο-
τίμως καὶ προσέβησαν εἰς τὴν πραγμάτων τῆς θεαρέστου ταύ-
της ἰδέας, ἥτις δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς τὸ ἀγλάισμα ἢ ἡ κορωνίς
τῶν ἔργων τοῦ Συλλόγου τῆς « Ὀμοσότης ». Εἰς τοῦτο μεγάλως
συνετέλεσε ἡ ἐγνωσμένη πρὸς πᾶν καλὸν ἔργον δραστηριότητος
τοῦ προέδρου τοῦ Συλλόγου, πᾶσαν πρὸς τοῦτο παράσχοντος ἐυ-
κολίαν καὶ ἡ φιλότιμος καὶ δλωρ εὐγενῆς προθυμία τῶν λογίων
οὓς ἐπεκαλέσατο, ὅπως διοργανώσῃ τὰ κατὰ τὴν Σχολὴν καὶ
τὰ διδασχθησόμενα ἐν αὐτῇ μαθήματα.

Τελουμένων δὲ σήμερον τῶν ἐγκαινίων τῆς πρώτης ἐν Πά-
τραις Σχολῆς, ἐκλήθην, ὅπως δι' ἐνερκτηρίου λόγου παραστήσω
τὴν χρησιμότητα τοῦ ἰδρύματος καὶ τὴν ἐκ τῆς εὐπροσήτου καὶ
καταληπτικῆς ἐν αὐτῷ διδασκαλίας προελευστομένην ὀφέλειαν εἰς
τὰς ἐργατικὰς τάξεις. Συναισθάνομαι μεγάλως τὴν ἀπονεμηθεῖ-
σάν μοι τιμὴν καὶ δὲν ἤθελον ἀποδεχθῆ αὐτήν, ἐὰν δὲν ἐστηρι-
ζόμεν ἐπὶ τῆς ἡμετέρας συμπαθείας.

Πρὶν δὲ ἐπιληφθῶ τοῦ θέματος τῆς πρώτης ταύτης διδασκαλίας,
αἰσθάνομαι ὅτι ὀφείλω ἐκ μέρους τῆς Ἐφορίας καὶ δημοσίου νὰ
ἐκφράσω τὴν εὐγνωμοσύνην πρὸς τοὺς λογίους ἐκείνους, οἵτινες
ἀθύρμητοι προσέφερον τὴν πεφωτισμένην αὐτῶν συνδρομὴν εἰς
διδασκαλικὴν τῶν διαφόρων μαθημάτων¹, ἀναγκάων πρὸς τὴν
μόρφωσιν καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ λαοῦ, ὑπὲρ ὧν πάντες καὶ ἄρ-
χοντες καὶ ἀρχόμενοι, ἔχομεν καθήκον νὰ ἐργαζώμεθα.

Ἐπὶ τοῦ καθήκοντος δὲ τούτου ἐμπνεόμενος, ἀπ' ἐτέρου δὲ
Οἰασώτης ἀνέκαθεν τῆς ἰδέας, ὅτι μόνον διὰ τῆς δικῆς
φύσεως τῶν φώτων εἰς πάσης τὰς κοινωνικὰς τάξεις
ῥιζοθυλεῖ ἡ ἐλευθερία καὶ προάγεται ἡ ἔθνικὴ εὐη-
μερία, εὐχαρίστως, δρᾶττομαι πάλιν τῆς εὐκαιρίας, ὅπως ὑψώσω
τὴν φωνὴν ὑπὲρ τῆς σωτηρίου ἰδέας ταύτης καὶ συνεισφέρω εἰς
πραγματοποιήσιν αὐτῆς.

Θέλω σὰς διμλήσει περὶ τῶν ἀγαθῶν τῆς ἐκπαιδεύσεως,
ἰδίως περὶ τῆς χρησιμότητος αὐτῆς εἰς τὰς ἐργατικὰς τάξεις.
Τὸ θέμα βεβαίως δὲν εἶναι νέον, ἀλλὰ φρονῶ ὅτι πέλετε κρί-
νει αὐτὸ ὡς δυνάμενον ὑπὲρ πᾶν ἄλλο νὰ προκαλέσῃ τὴν ὑμε-

(1) Οὗτοι εἰσὶν οἱ κ. κ. Ἠλίας Βλαχέπουλος, Γεωργίου, Α. Παπανικ
κλάου, Γ. Γέγλης, Ι. Λάσκας, Θ. Ὀλύμπιος, Παπαχαντζῆς κλ. κα-
θηγηταί, οἱ κ. κ. Χρ. Κορύλλος, Β. Θεοδώρου ἰατρός, Καρακάλλος ἐφέ-
της, Σταμ. Θεοχάρης, πλεῖστοι ἄλλοι λόγοι τῆς πόλεως Πατρῶν.

τέρων προτοχήν. Πρόκειται περὶ τοῦ μέλλοντος τοῦ νεωτέρου Ἑλληνισμοῦ.

Ἡ καθολικὴ διαχρυσίς τῆς λαϊκῆς ἐκπαίδεως κατέχει ἐπὶ τῆς νεωτέρας ἐποχῆς τὴν πρώτην θέσιν μεταξὺ τῶν μεγάλων ἔργων ὑπὲρ ὧν πρέπει νὰ πύλλῃ ἡ καρδία τῶν φίλων τῆς προόδου. Διότι ἡ ἀνάπτυξις τοῦ πνεύματος συνοδευσμένη μετὴν καλὴν ἀγωγὴν εἶναι διὰ τοὺς λαοὺς ὁ ἀπαραίτητος ὁρος τῆς ἀληθοῦς ἐλευθερίας. Καὶ ὅχι μόνον οἱ πεπαλασμένοι ἐννοοῦν τὴν ἀληθειαν ταύτην ἀλλὰ καὶ βιομήχανοι, γεωργοὶ καὶ ἐργάται. Ἄνευ ἀγωγῆς, ἀνευ διδασκαλίας ὁ ἄνθρωπος δὲν ἔχει τὸ αὐτεξούσιον, υποκύπτει ὑπὸ τὸν ζυγὸν τοῦ ἐνοστίκτου. Τὸ φῶς τοῦ πνεύματος φωτίζει τὴν συνείδησιν. Πᾶς καλὸς ποιμὴν πᾶς καλὸς κυβερνήτης, ἐννοῶν τὴν ἀποστολὴν του θέλει τὸ ποιμνιον αὐτοῦ ἔπωσον μορφωμένον, διότι ἀξιοῖ νὰ ἐπιδράσῃ ἐπὶ θελήσειον ἐκουσίως ἐπιβαλλομένων καὶ ὅχι νὰ ὀδηγήσῃ ὄντα παθητικὰ, ἀκολουθοῦντα τυφλῶς πᾶσαν ὠθησιν καλὴν ἢ κακὴν. — Ἰπὸ τῶν ἀληθειῶν τούτων ἐμπνεόμενα τὰ σημερινὰ πεφωτισμένα ἔθνη τῆς Εὐρώπης καὶ Ἀμερικῆς ἰδιόζουσαν σήμερον μέριμνάν καταβάλλουσιν ὅπως διαδώσωσι τὰ εὐεργετήματα τῆς παιδείας εἰς πάσας τὰς κοινωνικὰς τάξεις.

Εἶπον, ὅτι μόρφωσις τοῦ ἐργατικοῦ λαοῦ, ἀποτελεῖ ἐν τῶν σπουδαιωτέρων ζητημάτων τῆς καθ' ἡμᾶς ἐποχῆς εἶναι ζήτημα τῶν νεωτέρων χρόνων. Διότι ὑπῆρξεν ἐποχὴ, καθ' ἣν οὐδεὶς λόγος ἐγένετο περὶ τῶν ἐργατικῶν τάξεων τοῦ λαοῦ. Εἰς μὲν τὴν ἀρχαιότητα, ἡ δουλεία ἐμφανίζεται πανταχοῦ ἐκφαυλίζουσα τὴν ἐργασίαν καὶ ἀμυροῦσα τὸν πολιτισμὸν. Τὴν εὐρίσκωμεν εἰς τὰς ἀρχαίας ὄλων τῶν κοινωνιῶν, εἰς τὴν Αἴγυπτον τοῦ Φαραώ, εἰς τὴν γηραιάν Ἀνατολήν, τὴν πατρίδα τοῦ δεσποτισμοῦ, εἰς τὰς πλέον πεπολιτισμένας χώρας τῆς ἀρχαιότητος. Καὶ ἐκεῖ μάλιστα, ἔνθα ὁ πολιτισμὸς διέλαμψεν ἐν ὅλῃ αὐτοῦ τῇ λαμπρότητι, ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλλάδι, εἰς τὴν σίμπασα ἡ ἀνθρωπότης ὀφείλει τὰ φῶτα, ἐν τῇ κοσμοκράτει Ῥώμῃ ἐνώπιον τοῦ μεγαλείου τῆς ὀπίσκει τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα φέρει σεβασμὸν, αἰτέχνηαι περιεφρονοῦντο ὡς θάναυτοι καὶ ἀνάξιοι ἐλευθέρου ἀνδρός, διότι ἡ δουλεία εἶχε τόσον βίβροβόλησει εἰς τὰς ὑπερηφάνους ἐκείνας δημοκρατίας, ὥστε οἱ μεγαλείτεροι τῶν φιλοσόφων τῶν παρεδόντο ὡς φυσικὴν τὴν ἀρχὴν αὐτῆς, μόνον δὲ οἱ δούλοι ἀπετέλουν τὰς ἐργατικὰς τάξεις, διατελούσας εἰς ταυτήν κατάπτωσιν καὶ περιφρόνησιν, ἀπὸ τὴν ὀπίσκει ἔμελλε ν' ἀνυψώσῃ αὐτὴν ὁ Χριστιανισμὸς, ῥίψας τὰ σπέρματα τῆς θείας ἐκείνης ἠθικῆς, ἥτις συνάγει πάντας τοὺς ἀνθρώπους ὑπὸ τὸ αὐτὸ θυσιαστήριον, καὶ συνδέει αὐτοὺς ἐν ἀγάπῃ, ἰσότητι καὶ δικαιοσύνῃ.

Ἡ δευτέρα αὕτη περίοδος τῶν ἐργατικῶν τάξεων, ἀρχεται

ἀφ' ἧς ὁ δούλος τῆς ἀρχαιότητος γίνεται δουλοπάροικος τοῦ μεσαιῶνος, serf. Ὁ δούλος ἦτο πρᾶγμα, ὁ δουλοπάροικος εἶνε πρόσωπον. Μεγάλη πρόοδος, μολονότι εἶναι προσκεκολλημένος εἰς τὴν γῆν, εἶναι παράρτημα τῆς ἰδιοκτησίας τοῦ εὐγενοῦς καὶ εἰς τὴν διάκρισιν αὐτοῦ. Καὶ τότε οὐδεὶς ἔδιδε προσοχὴν εἰς τὰς ἐργατικὰς τάξεις, αἱ ὁποῖαι κατατρεχόμεναι ἠναγκάσθησαν νὰ καταρτίσωνται τὰς λεγομένας συντεχνίας, corporations. Οἱ καταθλιβόμενοι ὑπὸ τῆς ἀριστοκρατίας συσφίγγονται, συνασπίζονται καὶ ὑπὸ τὴν ἀδελφότητα τῶν ἀδυνάτων βιομηχάνων καὶ χειρονακτῶν ἐγεννήθησαν τὰ σωματεῖα ταῦτα τῶν συντεχνιῶν (συνάφια κοιν.) τὰ ὁποῖα ἐπέζησαν μέχρι τοῦ 18ου αἰῶνος.

Μέχρι τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1879, οἱ ὑψηλόφρονες καὶ μεγάλοι εὐπατρίδαι οἱ κυβερνῶντες τότε τὴν Γαλλίαν εἶχον ἐνδόμυχον ἀποστροφὴν πρὸς τὸν λαόν. Ἀμαθεῖς δὲ ὄντες δὲν ἠδύναντο νὰ σκεφθῶσιν, ὅπως φωτίσωνται τὰ ἡμιμάγρια κτήνη, ὡς ἀπεκάλουν τὸν λαόν. (1) Ἄλλως τε πρὸς τί νὰ παράσχωνται τὴν ἐκπαίδευσιν εἰς ἀπλοῦς ἀστούς καὶ ἐργάτας, ἀφοῦ οἱ θεσμοὶ τότε παρενέβαλλον φραγμὸν ἀνυπέβλητον καὶ ἐπομένως δὲν ἠδύναντο οὕτοι νὰ ἐπωφελῶνται τῆς ἐκπαδεύσεως ταύτης, ὅπως σήμερον, ἔνα προδιδασθῶσιν εἰς τὴν κοινωνικὴν κλίμακα.

Ἄλλως τε οἱ εὐγενεῖς τὴν καταγωγὴν ἦσαν καὶ αὐτοὶ πολὺ ἀμαθεῖς. Βεβαίως, ὁ Βολταῖρος ὁ Μοντέσκιος καὶ ἄλλοι ἦσαν λίαν πεπαιδευμένοι, ἀλλὰ τοῦτο ἦτον ἐξαιρέσις σπανία. Οἱ περισσότεροι τῶν ἀριστοκρατῶν ἀστῶν μέλις ἐγνώριζον νὰ ὀρθογράψωσιν, ἐκ δὲ τῆς ἱστορίας μαθηθάνεμεν ὅτι ὁ πρῶτος εὐπατρίδης τῆς Γαλλίας ἐπὶ Φραγκίσκου τοῦ Αἰοῦ, ὁ Μορμورانσύ, μὴ γνωρίζων νὰ γράφῃ, προκειμένου νὰ θέσῃ τὴν ὑπογραφήν του, ἐβύβιζε τὰ πέντε δάκτυλά του εἰς τὴν μελάνην καὶ ἐπήρμαζε ταῦτα ἐπὶ τοῦ χαρτίου. Ἐντεῦθεν καὶ τὸ ὄνομα γριφας, griffe. — Ὑπὸ τοιοῦτους εὐπατρίδας ποῖα θὰ ἦτον ἢ τοῦ λαοῦ ἀμάθεια!

Καὶ ὅμως ὁ λαὸς οὗτος, ὃν ἐνόμιζον ὑπνώττοντα, ἐξηγέρθη καὶ ἔθραυσε τὰς ἀλύσσεις του. Ἡ ἐνδοξος Γαλλικὴ ἐπανάστασις τοῦ 1879, ἐγναϊνιάζει τὴν ἐποχὴν τῆς ἐλευθέρως ἐργασίας. Οἱ φραγμαὶ τοῦ ἀρχαίου συστήματος κατέπεσαν, ὁ δὲ φιλόπονος καὶ ἀγχινοῦς ἐργάτης εὐρίσκει τὸ στάδιον ἀνοικτὸν πρὸς πᾶσαν προαγωγ-

(1) Ἀκούσατε τί λέγει ὁ La Bruyere δμιλῶν περὶ τῶν χωρικῶν ἐργατῶν. «Βλέπει τις κάτι κτήνη, κατάμαυρα, ὠχρὰ καὶ ἠλιοκαμιμένα, προσηλωμένα ἐπὶ τῆς γῆς, ἢν σκάπτουν χωρὶς νὰ κουρασθῶσιν. Ἐχουν » καὶ αὐτὰ φωνὴν καὶ ὀρθοδατοῦσι, τὸ περίεργον δὲ ἐστὶ ἔχουν μορφὴν » ἀνθρώπου. Ἐπειδὴ ἀπαλλάττον τοὺς ἀνθρώπους, τοὺς εὐγενεῖς, τοῦ κόπου νὰ σπεῖρουν καὶ θερίσουν, πρέπει καὶ αὐτὰ τὰ ὄντα νὰ μὴ στενερῶνται τὸν ἄρτον ὃν ἔσπειρον!». (Χαρακτῆρες σ. 128).

γῆν. Ἐκτοτε ἠναγκάσθησαν αἱ κυβερνήσεις νὰ ἀγωνιώσωσι πῶσον ἦτο ὠφέλιμον ἢ μᾶλλον εἶπεῖν ἀναγκαῖον νὰ μορφώσωσι τὰ πλήθη ἐκεῖνα τὰ ὅποια συνήθουν ἐν ἑαυτοῖς τοσαύτην δικαιοσύνην καὶ ὕλην δύναμιν.

Ἐκτοτε χρονολογεῖται τὸ ζήτημα τῶν ἐργατῶν, τῆς πολυπληθεστέρως καὶ παραγωγικωτέρως τάξεως, ἣτις ἀποτελεῖ τὴν βᾶσιν τῆς κοινωνίας, ζήτημα τὸ ὅποσον ἀποτελεῖ καὶ σήμερον ἐν τῇ Εὐρώπῃ πάντας τοὺς κοινωνιολόγους καὶ τοὺς φιλανθρώπους οἵτινες καταγίνονται νὰ μορφώσωσι καὶ προαγάγῳσιν ἠθικῶς καὶ ὕλικῶς τὴν τάξιν ταύτην, ὅπως μὴ παρασυρομένη ἀπὸ τὰς χάριν τῶν ἀπόρων κοινωνημονιστικῆς θεωρίας, παρετραπῆ καὶ ἐπιφέρῃ κοινωνικῆς ἀνατροπᾶς ἐλευθρίας. Ὅχι λοιπὸν μόνον λόγος φιλανθρωπίας, ἀλλὰ καὶ γενναιωτέρου κοινωνικοῦ συμφέροντος ἐπιβάλλει σήμερον τὴν περὶ ἠθικῆς μορφώσεως καὶ ὕλικῆς προαγωγῆς τῶν ἐργατικῶν τάξεων φροντίδα, « **Πῶς ἐκ τῶν κάτωθεν ἰ** »

Ἴ ἠθικὴ καὶ πνευματικὴ τῶν ἐργατῶν μόρφωσις πρέπει νὰ ἐπιδιωχθῆ διὰ τῆς ἐκπαιδεύσεως αὐτῶν. Ὁ ἐργάτης, εἰδασκόμενος ἐξευγενίζεται, βελτιοῦται, προάγεται. Ἢ ἐκπαιδεύσεις ἀνυψώνει τὸν ἐργάτην. Ὅταν ὁ ἐργάτης ἀνατραπῆ καὶ διδαχθῆ ἐπίσης καλῶς ὅπως οἱ ἄνθρωποι τῶν τάξεων ὅσαι δὲν ἐργάζονται μὲ τὰς χεῖρας, θέλει ἀποκτίσει καὶ αὐτὸς ἰσὺν ὑψηλῆν. Ὁ Κινκινάτος ἀρσενίων τὸν ἀγρόν του, ὁ Φραγκλίνος στοιχειοθετῶν εἰς τὸ τυπογραφεῖον καὶ ὁ Οὐγ Μίλλερ ἐργαζόμενος εἰς τὸ λατομεῖον οὐδενὸς ἄλλου ἦσαν κατώτεροι.

Καὶ παντοῦ μὲν ἡ ἐκπαίδευσις αὐτῶν, ἔστω καὶ στοιχειώδης, εἶναι ὠφέλιμος, ἀλλ' ἀπαραίτητος, ἀναγκαῖα εἰς τὰ κράτη ἐκεῖνα τὰ ὅποια ἀξιοῦσι νὰ διοικῶνται ὑπὸ ἐλευθέρου θεσμοῦ, εἰς τὰ ὅποια οἱ ἐργάται ἔχουσι πλήρη πολιτικὰ δικαιώματα διὰ τῆς καθιερώσεως τῆς καθολικῆς ψηφοφορίας.

Τῶνδων, πῶς ὁ ἐργάτης θὰ ἐκλέξῃ τοὺς καλοὺς ἀντιπροσώπους του, πῶς θὰ παρακαλήσῃ μεταξὺ τῶν ἐνόρκων, πῶς θὰ ἐνασχῆσῃ πάντα τὰ δικαιώματά του, ὡς μέλος πολιτείας καὶ οἰκογενείας ὅταν στερῆται πάσης μορφώσεως; Δὲν ἐννοοῦμεν νὰ τῆ δοθῆ πλήρης ἐκπαίδευσις, ἀλλὰ φρονοῦμεν, ὅτι πᾶς πολίτης ἐλευθέρου πολιτείας πρέπει νὰ ἔχει τὰς στοιχειώδεις ἐκεῖνας γνώσεις αἵτινες εἰσὶν αὐτῇ ἀναγκαῖαι καθ' ἕλκασ τοῦ βίου τὰς περιστάσεις ὁρεῖται νὰ γνωρίζῃ, ὅχι μόνον ἀνάγνωσιν, γραφὴν καὶ ἀριθμῶσιν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἱστορίαν τοῦ τόπου του, τὴν γεωγραφίαν του καὶ τὴν θρησκείαν. Τῶνδων, τί ὠφελεῖ ἡ καλλιέργεια τοῦ πνεύματος ἀνευ μορφώσεως τῆς καρδίας;

Τῆς χριστιανικῆς ἠθικῆς τὰ μαθήματα πρέπει νὰ προτιμῶνται πάντων τῶν ἄλλων. Πᾶς καλὸς πολίτης ὀφείλει νὰ γνωρίζῃ τὰ καθήκοντα τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν Θεόν, πρὸς ἐαυτὸν, πρὸς τὸν πλησίον, πρὸς τὴν πατρίδα. — Ἐρχονται κατόπιν αἱ στοιχειώδεις γνώσεις ἐκ τῶν ἐφηρμοσμένων εἰς τὰς τέχναις ἐπιστημῶν, αἱ καθιστῶσι τὴν ἐργασίαν εὐκολωτέραν καὶ τελειοτέραν. Τί θὰ ἠδύνατο αἱ ἀνθρώπινοι χεῖρες ἀνευ μηχανῶν; πόσον δύναται νὰ βελτιωθῇ ἡ γεωργία ἐκ τῆς βοτανικῆς καὶ τῆς γεωλογίας; Πῶς ἐν γένει τέχνη δὲν ὀφείλετο τὰ μέγιστα ἐκ τῶν προόδων τῆς ἐπιστήμης;

Ἄν, κύριε, τὸ συμφέρον ἔλου τοῦ κόσμου ἦνε νὰ προσδεύῃ καὶ τελειοποιήται ἡμεῖς, βίωντων πρὸς τὸν ὑψηλὸν προορισμὸν του, τοῦτο θέλει ἐπιτύχει μόνον διὰ τῆς ἀναπτύξεως τῆς διανοίας. Naί, ἡ πρόοδος τῶν φῶτων, τῆς μορφώσεως τοῦ λαοῦ, εἶνε πρόοδος πρὸς τὴν ἐλευθερίαν, πρὸς τὴν ἀληθῆ ἰσότητα, πρὸς τὴν ἁμείνων. Αὕτη ἀνύψωσε τὸν ἀνθρώπου ἀπὸ τῆς ταπεινωτικῆς καταστάσεως τοῦ δούλου εἰς τὴν ὑψηλὴν θέσιν τοῦ ἐργάτου, τοῦ πολίτου. Αὕτη, ἀπαλλάξατο αὐτὸν ἀπὸ τὰς πλείον ἐπαιγούσας ἀνάγκαις, τὸν ἔκαμε νὰ ἀτενίσῃ τὸν οὐρανόν, νὰ σκεφθῇ περὶ ἐαυτοῦ, περὶ τῶν ἐδικῶν του, ἔπειτα περὶ ἔλων τῶν συμπολιτῶν του, νὰ ἐνεργεῖται καὶ ἐλπίζῃ διὰ τὰ τέκνα του καλλιτέραν τύχην.

Πάντα ταῦτα, κύριε, εἶνε ὁ λεγόμενος πολιτισμός, εἶνε ἡ ἐπαύξεισις τῆς ἀξίας τοῦ ἀνθρώπου καθυποτάσσοντος διὰ τῆς διανοίας αὐτοῦ τὰς φυσικὰς δυνάμεις πρὸς θεραπείαν τῶν ἀναγκῶν του. Καὶ διὰ τοῦτο δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι, βίσις καὶ συνάμα δὲ κορωνίς τοῦ νεωτέρου πολιτικοῦ οἰκοδομήματος, εἶνε ἡ ἀνάπτυξις τῆς διανοίας, ἡ ἐκπαίδευσις.

Ὅπως ἐκτιμήσωμεν πρακτικώτερον τὰ ἀγαθὰ τῆς ἐκπαιδεύσεως ταύτης, αἷ ἴδωμεν ὅποιων κακῶν γίνεται πρόξενος ἡ τοῦ λαοῦ ἀμάθεια, ὁ τύραννος οὗτος εἰς ὃν ἡ ἀνθρωπότης ὀφείλει τὸ πλεῖστον μέρος τῶν δεινῶν, ὅσα κατὰ καιροὺς τὴν ἐδασάτισαν, τὰς μανίας τοῦ φανατισμοῦ, τὰς δεισιδαιμονίας, τὰς ἀλύστες τῆς τυραννίας, τὰς καταδιώξεις καὶ τὰς φρικώδεις ἐκείνας τραγωδίας, ὧν ἡ γῆ κατέστη συνεχῶς τὸ θέατρον.

Φρικτὴν, κύριε, ἐμποιεῖ ἡμῖν ἡ ἐν τῇ Παλαιᾷ Γραφῇ διήγησις τῶν δέκα πληγῶν τοῦ Φαραώ. Ἡ ἐνάτη πληγὴ, ἡ φοβερωτέρα πασῶν, ἦτον ἐκείνη κατ' ἣν «ἐγένετο σκότος κατὰ γνῶσιν, θύελα ἐπὶ πᾶσαν γῆν Αἰγύπτου τρεῖς ἡμέρας, πᾶσι δὲ τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ ἦν φῶς ἐν πᾶσιν οἷς κατεγίνοντο». Ἐβνοεῖτε τίς ἦτον ἡ τριμερὴς αὕτη πληγὴ. Εἶνε ἡ πληγὴ τοῦ σκοτοῦ τῆς ἀμα-

θείας ἤτις ἐν τῷ κόσμῳ σύμπαντι καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Εὐρώπῃ μα-
στίζε: καὶ σήμερον τὰ ἔθνη τὰ στερούμενα σχολείων καλῶν. Ἡ
ἀμάθεια εἶναι: ἡ μέγας ἐχθρὸς ἡμῶν, ὁ πόλεμος τοῦ φωτός καὶ
τῆς προόδου, ὁ παρακωλύων τὴν πραγματοποίησιν τῶν μεγα-
λουργημάτων τοῦ αἰῶνος τούτου. Ὅπως καταπολεμήσωμεν τὸ
τέρας τοῦτο ἄς προσπαθῆσωμεν νὰ τὸ σπουδάσωμεν, ἄς τὸ ἐξε-
τάσωμεν ἐκ τοῦ σύνεγγυς καὶ ἄς καταμετρήσωμεν τὰ ὀλεθρία
ἀποτελέσματα τοῦ σκοτεινοῦ αὐτοῦ βασιλείου ἐκεῖ ὅπου ἡ ἀμά-
θεια βασιλεύει εἰσέτι.

Τὴν ἀμάθειαν, κύριοι, εὕρισκομεν σχεδὸν πάντοτε ὡς πρωτί-
στην ἀφορμὴν τῶν ταραχῶν ὅσαι ἐν τῷ βιομηχανικῷ κόσμῳ ἐξερ-
ράγησαν, ὅτε οἱ ἐργάται τῶν πόλεων μαστιζόμενοι ὑπὸ κρίσεως
καὶ τῆς ἀπεργίας, ἠθέλησαν νὰ ἀποδώσωσιν εἰς τὰς κυβερνήσεις
ἢ εἰς πρόσωπα τὰ δευνὰ ὑφ' ὧν ἐβασανίζοντο, καὶ κατέφυγον
εἰς αἰματηρὰς ἀνταρσίας. Τὰς ὀλεθρίας ταύτας πλάνας τοῦ λαοῦ
γενεᾶ ἢ ἀμάθεια, ἢ παντελῆς τῶν διεπόντων τὴν κοινωνικὴν
ἀρμονίαν νόμων, ἀγνοία ἢ παραγνώρισις, ἕνεκα τῆς ὁποίας οἱ
πλεῖστοι ἔχουσι δυστυχῶς ἰδέας ὅλως σφαλερὰς περὶ τῆς φύ-
σεως τῶν μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων ὑφισταμένων σχέσεων. Φρονοῦ-
σις ὅτι ἀπόλυτος ἀνταγωνισμὸς ὑφίσταται: μετὰ τῶν συμφερόν-
των τῶν διαφόρων τάξεων τῆς κοινωνίας. Ὅτι οἱ πλοῦτοι διά-
κεινται ἐν πολέμῳ πρὸς τὸν πτωχόν. Ἦχουν οἱ πτόν συμφέρον νὰ
γνώρισωσι: τὴν ἀμοιβαίαν αὐτῆν Οἴσιν καὶ τότε τὰ πεισθῶσιν
ὅτι ἅπαντες ἔχουσι τὰ αὐτὰ συμφέροντα, ὅτι ἡ κοινωνία στηρί-
ζεται ἐπὶ ἀνταλλαγῆς ὑπηρεσιῶν, καὶ ὅτι ὅλοι αἱ τάξεις εἰσὶν
ἀλληλένδετοι. Ὅτι βλάπτει τὸν ἓνα βλάπτει καὶ τοὺς ἄλλους,
καὶ πᾶν τὸ βελτιεῖν τὴν κατάστασιν ἑνὸς ὠφελεῖ ἕλην τὴν κοι-
νωνίαν.

Ἐὰν οἱ ἄνθρωποι ἐφωτίζοντο καὶ ἠγνόουν τὰς κοινωνικὰς ταύ-
τας ἀρμονίας, δὲν ἴα ἐβλεπον ἀλλήλους μὲ τοιοῦτον ὄμμα δυσ-
πιστίας καὶ φθόνου. Ὅα ἐζήτουν, ἕκαστος ἐν τῇ σφαίρᾳ του, τὸ
ἴδιον ἑαυτοῦ συμφέρον καὶ δὲν ἴα εἶχεν τόσην ὄρεξιν ἢ τάσιν νὰ
θργίζωνται κατ' ἐκείνων οἱ ὅποιοι καὶ αὐτοὶ ζητοῦν τὸ ἐδικόν
των. Δὲν ἴα κατέφευγον εἰς τὰς ἀπεργίας αἱ ὅποιοι γενικῶς
συναυλίζονται ὑπὸ τῶν ἐργατῶν ἐκείνων οἱ ὅποιοι βαρύνονται
τὴν ἐργασίαν καὶ ζητοῦν ν' ἀποσπάσωσιν ἀπὸ τοὺς ἐργαστασιαρ-
χας παραλόγους ἀξιώσεις. Οἱ ἐργάται εἰσὶ σπανίως ἐντριβεῖς εἰς
γνώσεις οἰκονομικὰς καὶ δὲν ἔχουσιν ἄλλον ἐδηγόν παρ' ἐκεῖνο
τὸ ὅποῖον ἐν τῇ ὁμοσίᾳ νὰ ἐλαμβάνουν ὡς συμφέροντων, λη-
σμονοῦντες ὅτι ἡ π λ ο σ ο ν ε ξ ἱ α εἶνε π ά ν τ ο τ ε ἐ χ θ ρ ὸ ς
τ ὶ ν ἀ λ η θ ι ν ὶ ν σ υ μ φ ε ρ ὶ ν τ ὶ ν. Ἐὰν λοιπὸν ἐγνώρι-
ζον κάπως τοὺς νόμους τοὺς διέποντας τὰ ἀνθρώπινα, δὲν ἤθελον
αἰτιάζομαι τὴν κοινωνίαν διὰ τὰ ἐν τῷ κόσμῳ κακὰ, τὸν ἀντικτῶν

ὅα ἐπωφελοῦντο τῶν μέσων, ὅσα ἡ κοινωνία παρέχει πρὸς βελ-
τίωσιν τῆς καταστάσεώς των. Ἄντι λοιπὸν νὰ ζητήσωιν, ἔπου δὲν
εἶνε, τὴν ἑραπειάν των δεινῶν των, ἀς τοὺς ἐδηγήσωμεν νὰ
τὴν ζητήσωσιν ὅπου πρέπει, ἀς τὴν ζητήσωσιν ἐν ἑαυτοῖς καὶ
ἐν τῇ διανοητικῇ καὶ ἠθικῇ αὐτῶν μορφώσει.

Ἐννοεῖτε, κύριοι, ὅτι ἡ ἀμαθεια δὲν εἶνε μόνον κατάστασις
ἔξουτελισμοῦ διὰ τὸ ἄτομον ἀλλὰ καὶ μέγας κίνδυνος διὰ σύμπαν
τὸ κοινωνικὸν σῶμα. Ὅπισθε, τῶν ἀξιοθρηνήτων ἀπεπλανή-
σεων τῶν ἀμαθῶν διαβλέψατε τὰς ἐγκληματικὰς πράξεις τὰς
ἐποίας δύναται νὰ παραδοῦσιν καὶ εἴπατε ἂν ὑπάρχη τι ἱερῶτε-
ρον ἔργον παρὰ ἡ σταυροφορία αὕτη κατὰ τῆς ἀμαθείας. Εἰς
παρομοίαν οικονομικὰς κρίσεις, ὧν ἐμνημόνευσα, μόνη ἡ παιδεία
ἐπροστάτευσε καὶ ἔσωσεν ἄλλας χώρας, ὅποια ἡ Ἄγγλία ὅπου
ἡ ἐκπαίδευσις εἶναι ἐλευθέρη καὶ διαθεδομένη εἰς πάντα τὸν λαόν.
Ἐκεῖ ἡ ἐπιτυχὴς συζήτησις τῶν σωτηρίων ἀρχῶν τῆς Πολιτι-
κῆς οἰκονομίας ἐπέδρασε πολὺ καὶ ἐπέφερε τὴν γαλήνην, τὴν
ἐγκαρτέρησιν, τὸ ἄκρος τῶν ἐργατῶν κατὰ τὸ διάστημα τρεμ-
ρῶν οικονομικῶν κρίσεων καὶ ἀπεργιῶν, καθ' ἃς, ἄλλοι λαοί.
ἀνίδεοι τῶν συμπερόντων των ἤθελον παρεκτραπεῖ εἰς βίαις καὶ
παρεκτροπὰς. «Μετὰ τὴν ἐν Γαλλίᾳ ἐπανάστασιν τοῦ 1840, ἐρω-
τηθεὶς ὁ περιώνυμος Feul ἂν ἡ Ἄγγλία κινδυνεύει ἐκ τῆς εἰσβο-
λῆς τῶν παραβλῶν συστημάτων τῶν κοινωνιολόγων, ἀπήντησεν
ὅτι: «ὁ ἀγγλικὸς λαὸς οὐδέποτε διατρέγει κίνδυνον καθόσον εὐτυ-
χῶς δὲν νοεῖται ἁδῶν τῶν ἀρχῶν τῆς Πολιτι-
κῆς Οἰκονομίας».

Ἰδοὺ αἱ τῆς διδασκαλίας τῆς Πολ. Οἰκονομίας ὠφέλειαι. Αὕτη
διδάσκει τοὺς ἐργάτας καὶ πείθει αὐτοὺς ὅτι ἔχουν εἰς τὴν διάθε-
σίν των πολὺτιμον κεφάλαιον, ὅπερ καλλιεργούντες δύναται νὰ
φθάσωσιν εἰς τὴν πρόσκτησιν τῶν πλουσιωτέρων ἠθικῶν καὶ ὕλι-
κῶν κεφαλαίων. Τὸ κεφάλαιον αὐτὸ εἶνε ἡ **ἐργασία**, ἡ φιλοπο-
νία, ἡ τιμιότης, ὁ τακτικὸς καὶ σώφρων βίος, δι' αὐτῶν αἱ ἐργά-
ται δύναται νὰ καταστῶσιν μεγάλοι κεφαλαιοῦχοι, χρηστοὶ πε-
λιταί, ἀρκεῖ γὰρ διδῶν ἰσχύϊ νὰ μίθῳσι πῶς ἀποβαίνουσι παραγω-
γικαὶ αἱ δυνάμεις τῆς φύσεως καὶ τῶν ἀνθρώπων, καὶ ὅσον ἡ δι-
άνα φωτισμένη ἐπιθέτει τὴν τοῦ ἐργάτου τόσῃ καθιστᾷ τὴν ἐρ-
γασίαν, εὐκλιωτέραν καὶ παραγωγικωτέραν καὶ ἀνυφοῖ τὸν ἀν-
θρώπον ἐν τῇ βιομηχανικῇ καταστάσει.

Πᾶν ὅτι ἐλέχθη περὶ τῆς ἰδίας βιομηχανίας εἶναι ἀληθέστερον
καθόσον ἀφορᾷ τὴν **γεωργίαν**. Ὅταν, κύριοι, ἀναλογίζεσθε τὴν
τοὺς ἠησαυρούς, τὰ ἄμετρα πλοῦτη τὰ ὅποια πρὸ χρόνων στερεῖ-
ται ἡ Ἑλλάς ὅπῃ τὴν ἀμάθειαν τῶν γεωργῶν, ἀπὸ τὴν ἔλλει-
ψιν ἐκπαιδύσεως γεωργικῆς, ἠλίθεται μεγάλως καὶ ἀγανακτεῖ.
Ἡ γεωργία καὶ κτηνοτροφία εἶναι τὸ ἔργον τοῦ μεγαλειτέρου

μέρους τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ὥστε ἂν ἐφωτισώμεν αὐτὸν εἰς τὸ νὰ τελειοποιηθῇ ὁπωσοῦν ἠθέλαμεν δώσει νέαν ζωὴν εἰς τὸν σπουδαῖον τοῦτον κλάδον τοῦ ἔθνικοῦ πλουτισμοῦ. Ἡ γεωργία, ἡ τροφοδότις αὐτῆ τῆς ἀνθρωπότητος, ἥτις θεωρεῖται ὡς ἡ πρωτίστη καὶ ἀναγκαιότερα τῶν τεχνῶν, ἀνευ τῆς ὁποίας δὲν δύναται νὰ προαχθῶσι, δὲν ἔτυχεν οὐδεμιᾶς μερίμνης παρ' ἡμῖν καὶ ἡ Ἑλλάς ἐνῶ προήχθη θαυμασίως εἰς πολλὰς ἄλλας ἐπιστήμας καθυστερεῖ πολὺ εἰς τὴν γεωργίαν διατελοῦσαν εἰσέτι εἰς τὴν νηπιότητά της, διότι οὐδεὶς ἐχειραγώγησεν εἰς τὰ ἔργα του τὸν γεωργικὸν πληθυσμὸν, ἀκολουθοῦντα τὰ ἔγνη τῶν προκατόχων των καὶ μηδὲως ἔχοντα γνῶσιν τῶν νέων τῆς καλλιέργειας μεθόδων δι' ὧν αὐξάνει ἡ παραγωγή. Οἱ δὲ γεωργοὶ οὔτινες καλλιεργοῦν μὲ τόσα βάρη φορολογίας καὶ τοκογλυφίας τὰς μικρὰς ἰδιοκτησίας των δὲν ἔχουν ἀδικον μὴ ἀποφασίζοντες νὰ ἐφαρμόσωσιν εἰς τὰς καλλιέργειας των μεθόδους τὰς ὁποίας οὐδεὶς τοὺς ἐδίδαξεν, οὕτω δὲ ἡ γεωργία εὐρίσκεται παρ' ἡμῖν ἡμισυ αἰῶνα ὀπισθοδρομημένη.

Ἐὰν ἡ καλῶς παρεχομένη ἐκπαίδευσις ἦναι πηγὴ πλουτισμοῦ, εἶναι συγχρόνως πηγὴ ὑγείας καὶ τῆς σωματικῆς εὐεξίας τοῦ ἐργάτου. — Αἱ ἐπίσημοι στατιστικαὶ τῆς ἐπιστήμης βεβαιοῦσιν ὅτι ἡ θνησιμότης εἶναι τόσον μικροτέρα, ὅση ἡ ἐκπαίδευσις τοῦ λαοῦ διαδιδόμενη, ἐπομένως, κατὰ τὴν ἔκφρασιν τῆς ἐκθέσεως τῆς Ἀκαδημίας τῶν Παρισίων, «ἡ ἐκπαίδευσις τοῦ λαοῦ συντελεῖ τόσον εἰς τὴν δημόσιον ὑγείαν ὅση καὶ εἰς τὸν πλουτισμὸν τῶν ἔθνων». Ἀληθὲς ὅτι οἱ γραμματισμένοι ἄνθρωποι γνωρίζουν κἄλλιον νὰ φροντίζωσι περὶ τῆς ὑγείας των, ἔχουν γνώσεις ὑγιεινῆς, εἰσὶ δὲ ἐλάχιστοι διατεθειμένοι νὰ παραδίδωνται εἰς βαναύσους καταχρήσεις, δικακεδᾶσεις καὶ παραλυσίας καὶ ὑπὸ τὰς ἐπόψεις ταύτας ἡ κοινωνία εἶναι καλλιτέρα, ὁ βίος ὀλιγώτερον ἐπίπονος καὶ μακρότερος. — Τρόντι τὰ περισσότερα δεῖνὰ τὰ ἑποῖα μᾶς ἐπιβαρῶνους προσέρχονται ἐκ τούτου, ὅτι δὲν γνωρίζομεν νὰ ἐπιμεληθῶμεν τὴν ὑγείαν μας. Ἡ περὶ τὴν ὑγιεινὴν ἀμάθεια μᾶς ἐκθέτει εἰς τόσα ἀτοπήματα, εἰς τόσους κινδύνους, ὡς δὲ λέγει ὁ Buchardat ἡ ἐργασία τοῦ πνεύματος εἶναι ἡ καλλιτέρα καὶ σωτηριωδέστερα ἀνάπαυσις τοῦ σώματος.

Ἡ ὑγεία εἶναι θηταυρὸς πολῦτιμος διὰ πάντας, πρὸ πάντων διὰ τοὺς ἐργάτας, τοὺς ὅποιους μία ἀσθένεια ἐνδέχεται νὰ ρίψῃ εἰς πτωχείαν. Ὀλίγιστοι ἐν τούτοις ἔχουν παρ' ἡμῖν γνώσεις τινὰς ὑγιεινῆς ἢς ἡ σπουδὴ εἶνε τόσον ἀπαραίτητος εἰς πάντα ἄνθρωπον ὥστε ὁ ἐν Γαλλίᾳ Ὑπουργὸς τῆς Παιδείας K. J. Simon εἰσήγαγεν εἰς πάντα τὰ σχολεῖα στοιχειώδη μαθήματα ὑγιεινῆς. Εἰς τὴν Ἀγγλίαν καθιστῶσι εὐληπτον καὶ κοινωτέραν τὴν ἐφαρ-

μογήν αὐτῆς διὰ δημ. βιβλιοθηκῶν ἐκ βιβλίων δημωδῶν καὶ ἀναγνωσμάτων περὶ ὑγιεινῆς καὶ κοινωνικῆς εὐεξίας πραγματευομένων. Αἱ οὕτω διαδιδόμεναι γνώσεις ἐκαρποφόρησαν καὶ ἐξέλειπον ὅσα νοσήματα ἐπήγαζον ἐξ ἀγνοίας τῶν κανόνων τῆς Ὑγιεινῆς.

Καὶ τὴν τῶν ἐγκλημάτων ἐλάττωσιν συνεπάγεται ἡ τῆς παιδείας διάδοσις. Τῶνόντι ἡ κανὼν ἔχει πάντοτε σχεδὸν σύντροφον τὴν ἀμάθειαν, δύναται τις δὲ εἰπεῖν ὅτι ἀμφότεραι κατεργάζονται τὰς ἀλύσεις τοῦ δεσμοτηρίου. Λαὸς δὲ φωτισμένος ἐπωσοῦν καὶ γνωρίζων τὰ δικαιώματά του καὶ καθήκοντα σπανιώτατα υποπίπτει εἰς κακουργήματα. Ἡ πνευματικὴ ἀνάπτυξις, ἐλαττώνει τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν ἐνῶ ἀφ' ἐτέρου αὐξάνει τὴν ἠθικότητα τοῦ λαοῦ.

Δὲν θέλω ἐπιμείναι περισσότερο ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου. Περιορίζομαι νὰ σὰς ἀναγνώσω σύντομον χωρίον τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Δ. ἐκπαιδεύσεως τῆς Γαλλίας κ. Cousin. Εὐρισκόμενος εἰς Ὀλλανδίαν τῷ 1865 καὶ παρατηρῶν ὅτι εἰς τὴν εὐδαίμονα χώραν ἐκείνην τὰ σχολεῖα ἦσαν πολυάριθμα καὶ κάλλιστα διοργανισμένα, τοῦναντίον δὲ σπάνιοι αἱ ἐν ταῖς φυλακαῖς κρατούμενοι νέοι, ἔγραφε τὰ ἑξῆς: «Θυμάζω μετὰ ὀλίψεως τὸν ἀσυνεπῆ ἠζήλον τιῶν φιλανθρωπῶν καὶ τιῶν κυβερνήσεων ὅτινες φροντίζουσι τόσον διὰ τὰς φυλακὰς καὶ παραμελοῦσι τὰ σχολεῖα.» Ἀφίνουσι νὰ μορφωθῇ τὸ ἔγκλημα καὶ νὰ βίβροσολήσωσιν αἱ «κακαὶ ἕξεις ἐν ἐλλείψει πάσης καλλιιεργείας ἢ ἀγωγῆς κατὰ τὴν νεανικὴν ἡλικίαν, καὶ ἅμα τὸ ἔγκλημα λάθῃ ὑπαρξῆιν, καὶ ἀνδρωθῇ τότε ἐπιχειροῦσι νὰ ἀντιμετρηθῶσι πρὸς αὐτό. Ἀγωνίζονται ἢ νὰ τὸ καταβάλωσι διὰ τοῦ τρόμου καὶ τῆς ποινῆς ἢ νὰ τὸ ἀποπλανήσωσι τρόπον τινὰ διὰ τῆς πραότητος καὶ τῶν «θωπειῶν. Δαπανῶσι ἀνωφελῶς, διότι τοῦτο εἶναι παραλόγισμός.» Συμφέρε: βεβαίως ἡ τιμωρία καὶ ἡ διόρθωσις, ἀλλὰ περισσότερον συμφέρε ἡ πρόληψις τοῦ κακοῦ. Ἡ ἀγωγή λοιπὸν τοῦ λαοῦ «εἶναι τὸ θεμέλιον παντὸς καλοῦ συστήματος φυλακῶν. Ἐπιδοῦν κημάζω λοιπὸν καὶ εὐλογῶ τὰ σωφρονιστικὰ σχολεῖα, ἀλλὰ θεωρῶ ὅτι ταῦτα δὲν εἶναι καρποφόρα ἐνὸς μὴ δὲν στηρίζονται ἐπὶ τῶν **σχολείων τοῦ λαοῦ** ἐνθα ἡ ἐκπαίδευσις ἔσεται μέσον πρὸς τὴν ἠθικὴν αὐτοῦ ἀγωγήν. Ἐὰν ἐξοδεύσῃ τὸ κράτος σήμερον περισσότερο εἰς ἐκπαίδευσιν τοῦ λαοῦ, θέλει ἐλαττώσει αὐριοι τὰ ὑπέρογκα ἔξοδα τῶν ἐνόρκων καὶ τῶν φυλακῶν».

Δὲν θέλω παραλείπει καὶ ἐν ἄλλο ἀξιοθρήνητον ἀποτέλεσμα τῆς ἀμαθείας τοῦ λαοῦ, τὰς **προλήψεις**, τὴν πίστιν εἰς τὴν γοητείαν καὶ τὴν δαισιδαμμοσίαν. Ἐν Ἑλλάδι ἐπικρατοῦν πλήθῃ προλήψεων καὶ πλάνων, ὁ ἀμαθὴς κόσμος φοβεῖται τοὺς βρυκόλακα καὶ προτιμᾷ τοὺς γόητας (ἐξορκιστὰς) ἀπὸ τοὺς ἰα-

τρούς. Ἡ ἐπιστήμη δικαίως γελᾷ διὰ τὰς τοιαύτας προλήψεις καὶ πλάνας ἀλλ' ὑπάρχουν πανούργοι ὠφελοῦμενοι ἀπὸ τὴν ἀμάθειαν τοῦ λαοῦ, ἄγοντες αὐτὸν διὰ τοῦ φανατισμοῦ καὶ τῶν δεισιδαμονιῶν εἰς ὀλεθρίας ἀποπλάνησαι. Ἡ ἐπιστήμη καὶ ἡ λαϊκὴ διδασκαλίᾳ μόνον ἔργον ἔχει ν' ἀπαλλάξῃ τὸν λαὸν ἀπὸ τοῦς κινδύνους τούτους τῆς ἀμαθείας, ἥτις ὑπῆρξε τὸ κυριώτερον ὄργανον τῆς δουλείας.

Αἱ ἀρχαί, ἐφ' ὧν σήμερον αἱ κοινωνίαι στηρίζονται, εἶναι ἡ **ἐλευθερία** καὶ ἡ πολιτικὴ **ισότης**. Πάντες οἱ ἄνθρωποι ἔχουν τὰ αὐτὰ δικαίωματα καὶ τὴν αὐτὴν εὐθύνην. Ἐκ τῆς κοινότητος ταύτης τῶν δικαιοματίων καὶ τῶν συμφερόντων πηγάζει ὅτι σήμερον πᾶσαι αἱ κοινωνικαὶ τάξεις εἰσὶν ἀλληλέγγυοι. Τὰ μὲν πλήθη δὲν δύνανται νὰ κινήθωσιν καὶ ὑποφέρωσι χωρὶς νὰ πάθῃ ὅλον τὸ κοινωνικὸν σῶμα. Τὰ κεφάλαια ὑποκείνται εἰς τὰς αὐτὰς κρίσεις ὡς καὶ ἡ γονιμοποίησασα αὐτὰ ἐργασία. Ἡ πρόδοσις ἢ σωτηρία τῆς κοινωνίας, ἐπιτυγχάνεται, ὅταν χρησιμοποιῶνται ὅλαι αὐτῆς αἰ' δυνάμεις. Σήμερον τὸ πρῶτον πρόβλημα πῶν νεωτέρων κοινωνιῶν εἶναι **ἡ ἐκπαίδευσις τοῦ ἐργατικοῦ λαοῦ**.

Τὸ πρόβλημα τοῦτο ἀπασχολεῖ σήμερον μεγάλως τὰ ἔθνη ἐν Εὐρώπῃ. ἔνθα ἐργάζονται οἱ πολιτισμένοι τῶν λαῶν αὐτῆς ὑπὲρ τῆς καθολικῆς τοῦ λαοῦ μορφώσεως. Εἰσῆγαγον τὴν ὑποχρεωτικὴν δημοτικὴν ἐκπαίδευσιν δι' ἣς εἶναι δυνατόν νὰ διαδίδωνται τὰ γράμματα εἰς πάσας τὰς τάξεις τοῦ λαοῦ. Ἀλλὰ τὰ δημοτικὰ σχολεῖα πανταχοῦ ἀπεδείχθη ὅτι δὲν ἀρκοῦσιν ἕνα ἐκπαιδευσῶν ἐντελῶς τὰς ἐργατικὰς τάξεις. Πρὸς ἀναπλήρωσιν λοιπὸν ἢ συμπλήρωσιν τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως ἤρχισαν ἐν τῇ δυτικῇ Εὐρώπῃ πολλοὶ φίλοι τῶν ἐργατικῶν τάξεων συνεταιριζόμενοι καὶ συλλόγους ἀποτελοῦντες νὰ συνιστῶσιν **ἐσπερινὰ μαθήματα** χάριν τῶν ἐργατῶν, εἰς τὰ ὅποια προσερχόμενοι οὗτοι μετὰ τὸ πέρας τῆς ἡμερησίας ἐργασίας τῶν νὰ δύνανται νὰ προσκτώμενοι δωρεάν πολλὰς γνώσεις συντελοῦσας εἰς τε τὴν μόρφωσιν τοῦ ἕθους τῶν καὶ εἰς τὴν ἐξάσκησιν τοῦ ἐπαγγελέματός των.

Ἡ Ἀγγλία, ἡ Γαλλία καὶ Γερμανία βρῆθουσι τοιούτων ἑταιριῶν, αἵτινες ὅλον ἐν πολλοῖς ἀπασχολοῦνται. Ὁ δ' ἐργατικὸς πληθυσμὸς σπεύδει νὰ ὠφελῆθῃ ἐκ τῶν γνώσεων τὰς ὁποίας οἱ σύλλογοι οὗτοι τῇ παρέχουσι διὰ τῶν διδασκαλιῶν των. Τὰ ἐσπερινὰ μαθήματα ἀπεδείχθησαν ὑπὸ πᾶσαν ἐποψὴν ὠφελιμώτατα τοῖς ἐργάταις, διότι δι' αὐτῶν οὐ μόνον φωτίζεται ὁ νοῦς των καὶ μορφοῦνται ἡ καρδία καὶ τὰ ἦθη των, ἀλλὰ ἀποφεύγουν καὶ πολλὰς παρεκτροπὰς καὶ εἰς αὐτὰς ἠδύνατο νὰ περιπέσωσι φοιτῶντες ἀλλοχού τὰς ἐσπέρας, ὠφελοῦνται δὲ καὶ οικονομικῶς διότι δὲν εὐρίσκουσι ἀφορμὰς μεταίτων δαπανῶν. Πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν αἱ ἑταιρίαι αὗται ὑπὲρ τῶν ἐργατῶν ἔδρυσαν καὶ βιβλιοθήκας τοῦ

λαοῦ ἐν αἷς οἱ ἐργάται δωρεὰν εὐρίσκουν καὶ ἀναγινώσκουσιν ἡθικά καὶ ὑπέλιμα συγγράμματα. Αἱ βιβλιοθηकाὶ αὐταὶ ἀρξάμεναι ἀπὸ μικρῶν ηὐξήθησαν πολλαχοῦ εἰς σπουδαίας, ἀριθμούςσας πολυαρίθμους τόμους, τῇ γενναίᾳ συνδρομῇ φιλανθρώπων καὶ πλουσίων λογίων.

Τοιαῦτα καὶ τόσα ἄλλα παραδείγματα εἶναι ἄξια μιμήσεως παρὰ τῶν λαῶν ἐκείνων οἵτινες ἀξιοῦσι μὲν νὰ λέγονται πολιτισμένοι, παρημέλησαν ὅμως ὡς ἡμεῖς τὴν ἀγωγὴν καὶ τὸν φωτισμὸν τοῦ λαοῦ, διότι ὄχι μόνον τοιοῦτων βιβλιοθηκῶν χάριν αὐτοῦ τὴν σύστασιν ἐφροντίσαμεν, ἀλλ' οὔτε καὶ τὸν περὶ δημοτικῆς ἐκπαίδευσως νόμον ἐφηρμόσαμεν, ἕνεκα δὲ τούτου τὸ περισσότερον μέρος τῶν πολιτῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ βασιλείου εἶνε ἐν μέσῳ 19ῳ αἰῶνι ἀγράμματοι.

Ἐν τοῖς ἀγροῖς, ὧν οἱ κάτοικοι ἀποτελοῦσι τὸν μεγαλύτερον πληθυσμὸν τῆς Ἑλλάδος ἢ ἀγραμματοσύνη εἶναι γενικὴ. Δημοτικὴ ἐκπαίδευσις δὲν ὑπάρχει. Δήμαρχοι ἀγράμματοι πῶς νὰ φροντίσωσι περὶ γραμμάτων. Ἡ ἐλευθέρωσις τῶν ἐν τοῖς χωρίοις δημοτ. σχολείων ἐμποεῖ φρικώδη ἐντύπωσιν. (1) Οἱ πλείους τῶν δημοδιδασκάλων εἶναι ἀνικανώτατοι, μὴ πληρονόμηνοι τακτικῶς, συνεχῶς μετατιθέμενοι, κατὰ τὴν ἀρέσκειαν τῶν κ. βουλευτῶν, καταντῶσι ἀλήται· καὶ τὰ σχολεῖα κλείονται πολλάκις ἐπὶ μῆνας.

Τὰ αὐτὰ θλιβερὰ ἀποτελέσματα ἤγαγον εἰς φῶς καὶ αἱ ἐρευναι περὶ τῆς διανοητικῆς ἀναπτύξεως τῶν ἐργατῶν ἰδίως ἐν Ἑλλάδι. Δὲν θέλω νὰ πικράνω ὑμᾶς προϋσιάζων ταῦτα. Ἀλλὰ πρέπει, κύριοι, νὰ γνωρίσωμεν καλῶς τὴν ἐλευθέρην κατάστασιν εἰς ἣν εὐρισκόμεθα, ὄχι ὡς πρὸς τὴν ἀνωτέραν ἐκπαίδευσιν τῶν ἐπιστημῶν, ἀλλὰ ὡς πρὸς τὴν στοιχειώδη τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ. Πῶς ἀνεχόμεθα ἐν τῇ Ἑλλάδι νὰ καταδικασθῶσι τὰ 3/4 αὐτῆς εἰς τὴν ἀμάθειαν καὶ νὰ μένωσιν ἀπόκληρα τῶν καλῶν τῆς ἐκπαίδευσως; Εἰς ταύτην πρέπει νὰ λάβῃ τὴν πρωτοβουλίαν τὸ ἄτομον καὶ νὰ ἐργασθῇ ὑπὲρ τῆς διδασκαλίας τῶν πολλῶν.

Ὁ καλλίτερός δὲ τρόπος δι' οὗ ἐπιτυχῶς δύναται τὸ ἄτομον νὰ ἀναπληρώσῃ τὰς κυβερνητικὰς ἐλλείψεις ἐργαζόμενον πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς μορφώσεως τῶν πολλῶν εἶναι ὁ συνεταιρισμὸς καὶ οἱ Σύλλογοι. Ἐφόσον οἱ Σύλλογοι, δημιουργήματα ὄντες τῶν νεωτέρων φιλελευθέρων θεσμῶν, τὰ μέγιστα δύναται ἐπὶ τῶν κοινωνιῶν νὰ ἐπιδράσωσι. Τοῦτο ἀπέδειξε τὸ παρελθὸν καὶ τὸ παρὸν τῶν ἐν τῇ ἔξῳ καὶ ἔσω Ἑλλάδι συλλόγων, οἵτινες προκαλοῦντες τὴν εὐγενῆ ἀμιλλαν καὶ ἀγωνιστῶν τοῦ πνεύματος, ἀνηγορεύθησαν ὑπὸ πολλῶν ὡς αἱ εὐγενέστεραι τοῦ ἀνθρώπου ἀσχο-

(1) Ταῦτα ἐγράψαν πολὺ πρὶν τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ νέου περὶ δημοτικῆς ἐκπαίδευσως νόμου.

λται διότι αναλαμβάνουσι τὴν ἠθικὴν, διανοητικὴν καὶ κοινωνικὴν διάπλασιν τῆς πολυπληθεστάρας τάξεως.

Εἰς τοῦτο ἀπέβλεψαν οἱ ἐν Ἀθήναις συστάντες σύλλογοι ὧν πρωτεύει ὁ πρὸς διάδοσιν τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων, ἡ Ἐταιρία τῶν Φίλων τοῦ λαοῦ, ὁ προσφιλεῖς σύλλογος τοῦ Παρνασοῦ, οὗ ἄμετρα τὰ ἐν τῇ ἑλλ. κοινωνίᾳ εὐεργετήματα. Εἰς τοῦτο ἀπέβλεψεν ἐν Πάτραις πρῶτος ὁ Ἀχαϊκὸς Σύλλογος, τοῦ ὅποιου τὰς διακοπέσας; εργασίας, ἐπανελάβε μετὰ προθυμίας ὁ ὑπὸ τῶν ἐργατῶν συγκροτούμενος Σύλλογος τῆς Ἀλληλοδοθηθείας ἰδρύσας τὴν **Σχολὴν τοῦ Λαοῦ** ἧς τὰ ἐγκαίνια σήμερον τελοῦμεν.

«Εὐτυχῆς λογιζομαι βλέπων ὅτι συνέπεσε ἡ περὶ τῆς ἀνάγκης τῆς ἐκπαιδεύσεως τοῦ ΛΑΟῦ ἑμιλία μου νὰ χρησιμεύσῃ καὶ ὡς ἐγκαίνια τοιοῦτου καθιδρύματος ἐν τῇ πόλει ταύτῃ. Ἡθέλησα δὲ νὰ σᾶς καταδείξω ἢ μάλλον νὰ σᾶς ὑπομνήσω τὴν σπουδαιότητα τῆς ἐκδουλεύσεως τὴν ὅποιαν θέλει παράσχει εἰς τὴν Ἑλληνικὴν κοινωνίαν ὁ φωτισμὸς τῶν παραγωγικῶν αὐτῆς τάξεων. Δὲν εἶναι ἀρκετὸν εἰς ἐν ἔθνος νὰ ὑπάρχωσιν ὅλαι αἱ εὐκολίαι διὰ νὰ ἐκπαιδεύωνται αἱ ἀνώτεραι μόνον τάξεις αὐτοῦ. Εἶναι ἀνάγκη ὁ λαὸς νὰ ἐκπαιδευθῇ, νὰ ἀπομάθῃ κακὰς τινὰς ἐξεις καὶ διὰ τῆς μεταδόσεως εἰς αὐτὸν πρακτικωτέρων γνώσεων νὰ τεθῇ εἰς θέσιν νὰ πράττῃ ὠφελιμώτερον καὶ ἐπικερδέστερον τὸ ἔργον του καὶ οὕτω ἀποδῇ ὁ πολίτης καὶ εἰς ἑαυτὸν καὶ εἰς τὴν κοινωνίαν ὠφέλιμος. Ἡ ἐκπαίδευσίς πρέπει νὰ ᾖ ἐν εἶδος ἀνατροφῆς ἢν ἡ κοινωνία ὀφείλῃ νὰ παρέχῃ εἰς πάντα τὰ μέλη τῆς, διὰ νὰ ἐμπνεύσῃ εἰς πάντας τὰ αὐτὰ αἰσθητάματα τῆς ἀρετῆς, τοῦ πατριωτισμοῦ, τῆς φιλοπονίας.

Ἐπολείπεται μοι νὰ σᾶς εἶπω λέξεις τινὰς περὶ τῶν ἐκδουλεύσεων ὅσας θέλετε παράσχει εἰς τὴν ἐλευθερίαν διὰ τῆς διδασκαλίας ταύτης τοῦ λαοῦ. Ἡ ἐλευθερία κύριοι, λατρεύεται ἀνέκαθεν ἐν Ἑλλάδι· ἢ κάλλιον εἰπεῖν λατρεύομεν αὐτὴν πλέον ἄφ' ἑτὴν τὴν ἐννοοῦμεν. Ἀγαπῶμεν τὴν ἐλευθερίαν τὴν διὰ τοσοῦτων θυσιῶν τῶν πατέρων μας ἀποκτηθεῖσαν, ἀγαπῶμεν τὴν ἰσότητα, ἀνεγράψαμεν αὐτὴν εἰς τὰ πολιτικὰ συντάγματα μας, εἰς πάντας τοὺς θεσμούς μας, ἀλλὰ διὰ νὰ γίνῃ αὕτη πραγματικὴ καὶ ζῶσα ἀλήθεια μᾶς μένει ν' ἀποκτήσωμεν καὶ τὴν ἰσότητα τῆς ἐκπαιδεύσεως. Τότε θέλει συμπληρωθῇ ἡ Ἑλληνικὴ ἐλευθερία ὅταν ἀπαντες φωτισθῶσι καὶ μάθωσι νὰ ἐκτιμῶσι τὴν θέσιν των καὶ τὸ ὄψος τῶν δικαιωμάτων καὶ τὴν σπουδαιότητα τῶν καθηκόντων τοῦ Ἑλλήνος πολίτου. Καθιερώσαμεν τὴν καθολικὴν ψηφοφορίαν, ἧτις εἶναι ἡ βᾶσις ὅλων τῶν ἐξουσιῶν καὶ πάσης ἐπιβροχῆς, διότι ἐκδηλοῖ τὴν γενικὴν τοῦ ἔθνους θέλησιν. Ἐπειδὴ δὲ ὁ λαὸς ἐκλέγει τοὺς ἀρχοντάς του δικάζει, πρέπει νὰ

ἦναι εἰς θέσιν νὰ κρίνη περὶ τῶν συνεπειῶν τῆς ψήφου αὐτοῦ.
Ἄς τὸ εἶπωμεν κύριοι μεγαλοφώνως, ἄς νομοθετώσιν αἱ Συνελευσίαι καὶ αἱ Βούλαι νόμους ἐλευθερίας, τὸ ἀληθὲς ἐργοστάσιον ἔνθα κατεργάζεται, καρποφορεῖ ἡ ἐλευθερία, εἶναι τὸ ΣΧΟΛΕΙΟΝ.

Ἡ Ἑλληνικὸς λαὸς εἶναι πλήρης δικαίων προσδοκιῶν καὶ ἐλπίδων, πλήρης νέων ἰδεῶν συγκεχυμένων μὲν εἰσέτι, ἀλλ' ἂν βοηθηθῆ ἀρμοδίως, θέλει κατορθώσει νὰ ρυθμίση καὶ ὀρίση αὐτὰς ὅπως ἔδεύσῃ βασιμίως πρὸς τὸ μεγαλεῖον του. Πιστεῖ· εἰς τὴν πάτριον θρησκείαν ἣτις τὸν ἔσωσε, εἰς τὴν πατρίδα του, ἣτις ἦτο μεγάλη καὶ ἔνδοξος, πιστεῖ· εἰς τὸ μέλλον αὐτῆς μεγαλεῖον. Ἐχει, οὕτως εἶπ' ἑν, τὸν ἱερὸν πυρετὸν τῆς ἰσότητος καὶ ἐλευθερίας, διψᾷ παιδείας. Ἄς καλέσωμεν αὐτὸν, ἄς τῇ ἀνοίξωμεν τοὺς θησαυροὺς τῆς ἐπιστήμης, ἄς φωτίσωμεν τὴν διάνοιάν του μορφόντες τὴν εὐγενῆ καρδίαν του. Οἱ πατέρες ἡμῶν εἶδον καὶ διέπραξαν μεγάλα ἔργα ἐκπλήξαντα τὸν κόσμον σύμπαντα. Ἐδίδωσαν βαρβάρους δεσπότας, παρέδωκαν ἡμῖν πατρίδα ἐλευθέραν, ἐνομοθέτησαν συντάγματα, νόμους ἐν ὀνόματι τῆς ἰσότητος καὶ ἐλευθερίας, περιήγαγον ἐπὶ τῶν πεδίων τῆς μάχης νικηφόρον τὴν σημαίαν τοῦ Σταυροῦ. Ἰδοὺ ὁ κληρὸς αὐτῶν, ἦτο μέγας.» Τῆς νεωτέρας γενεᾶς δὲ ποῖον εἶναι τὸ ἔργον; Ἐκείνοι ἐδίδωσαν τὸν τύραννον, ἡμεῖς νὰ καταστρέψωμεν ἕτερον τύραννον τὴν ἀμάθειαν καὶ τὰς προλήψεις, νὰ καλέσωμεν τὸν λαὸν εἰς τὴν διανοητικὴν ζωὴν, νὰ ἐνώσωμεν πάντας ἐν τῇ ἱερᾷ κοινωνίᾳ τῆς ἰδέας, νὰ ἐμπνεύσωμεν τὸν ἔρωτα πρὸς τὴν μάθησιν καὶ νὰ ἐξαπλώσωμεν τὰ εὐεργετήματα τῆς παιδείας εἰς πάσας τὰς κοινωνικὰς τάξεις.

Τ Ε Λ Ο Σ

Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ ΚΑΙ ΤΑ ΠΡΟΣΩΝΤΑ ΤΟΥ ΕΜΠΟΡΟΥ

ΛΟΓΟΣ ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣ ΚΑΤΑ ΤΑ
ΕΓΚΑΙΝΙΑ ΤΗΣ ΕΝ ΠΑΤΡΑΙΣ ΕΜΠΟΡΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ
ΤΗΣ 13 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1889.

«Τὸ Ἐμπόριον εἶναι ἡ πρώτη τῶν ἐπιστημῶν».

(Σ).

Ἀπογοητευθεὶς ἐκ τῆς πρὸς τὰ πνευματικὰ ἔργα ἀξιοκατακρίτου τῆς παρ' ἡμῖν κοινωνίας ἀδιαφορίας, εἰς ἣν κυρίως ὀφείλεται καὶ ἡ διακοπὴ τῶν τόσῳ ὠφελίμων διδασκαλιῶν τῆς «Σχολῆς τοῦ Λαοῦ» δὲν ἤθελον ἐπιχειρήσει ν' ἀνέλθω πάλιν ἐπὶ τῆς ἕδρας ταύτης ἂν δὲν ἐπρόκειτο νὰ ἐκτελέσω καθήκον φιλίας ὑπὲρ ἔργου εἰς τὸ ἐπίκειν ἐκ τῆς ἀρμοδιότητός μου ὀφείλω νὰ συντελέσω.

Διὰ τοῦτο κληθεὶς ὑπὸ τῆς ἀξιοτίμου διεθύνσεως τῆς Ἰδρυομένης ἐν Πάτραις πρακτικῆς Ἐμπορικῆς Σχολῆς, ὅπως ἀπαγγείλω τὸν ἐναρκτήριον αὐτῆς λόγον, θεωρῶ ἑμαυτὸν εὐτυχῆ διότι μοὶ παρέχεται πάλιν ἀφορμὴ νὰ ποιήσω λόγον περὶ ἀντικειμένου οὕτινος ἀπὸ εἰκοσαετίας ἤδη δὲν ἐπαυσάμην καταδεικνύων τὴν μεγίστην χρησιμότητα.

Τὸ ἀντικείμενον τοῦτο εἶναι ἡ χρησιμότης τῆς ἐμπορικῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ αἱ γνώσεις αἱ ἀπαιτούμεναι· παρὰ τοῖς ἐπιδουθησομένοις, εἰς τὸ ἐμπ.ρικὸν στάδιον.

Ἡ χρησιμότης τῆς ἐμπορικῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ ἡ ἀνάγκη τῆς ἐν Ἑλλάδι ταχυτέρας αὐτῆς εἰσαγωγῆς ἐν τῇ δημοσίᾳ παιδείᾳ πρέπει νὰ καταδειχθῇ τόσῳ μάλλον ὅσῳ παρ' ἡμῖν ἐπεκράτησε καὶ ἐπικρατεῖ δυστυχῶς ἡ σφαλῆρὰ ἰδέα ὅτι· τὸ ἐμπόριον εἶναι ἐπάγγελμα ἐμπειρικόν, οὐδεμιᾶς χρήζον μελέτης ἢ προπαρασκευῆς, καὶ μόνον ὑπὸ τῆς εὐνοίας τῆς τύχης προαγόμενον. Τοιαύτη εἶναι· βεβαίως ἡ περὶ ἐμπορίου ἰδέα τῶν λογχομένων πραγμῶν

ἐεὐτῶν ἢ ἐργαστηριαρέων, οἱ ὅποιοι ἐν τῇ περίωρισμένῃ καὶ ἀχάρει κύκλῳ τῶν γλίσχρων ἐργασιῶν των, δὲν δύνανται νὰ ἐννοήσωσι καὶ τὴν ὑψηλὴν ἀποστολὴν τοῦ Ἐμπορίου. Δι' αὐτοῦ τὸ ἀγοράζειν εὐθὺνὰ καὶ μεταπωλεῖν ἀκριβώτερα ἀποτελεῖ ἕλην τὴν ἐμπορικὴν ἐπιστήμην. Τὰ παραδείγματα δὲ ἀνθρώπων ἀμαθῶν, τυχαίως πλουτισάντων διὰ τοῦ ἐμπορίου, συντελέσαν εἰς τὴν ἐνίσχυσιν τῆς ἰδέας ταύτης, ἀσυμβιδάστου πρὸς τὸν ἠθικὸν καὶ κοινωνικὸν σκοπὸν τοῦ ἐμπορίου. Ἄφ' ἑτέρου αἱ ἐν τοῖς σχολείοις ἡμῶν σπουδαὶ εἰσὶν οὕτως διωργανισμένα ὥστε δὲν παρασκευάζουσι τοὺς νέους πρὸς τὴν πρέπουσαν ἐκτίμησιν τοῦ ἐμπορίου καὶ τοῦ κοινωνικοῦ αὐτοῦ προορισμοῦ. Αἱ ἀριστοκρατικαὶ προκαταλήψεις αὗται, αἱ στηριζόμεναι ἐπὶ τῶν ἀρχαίων κατὰ τῆς ἐργασίας ἀναμνήσεων, ἔσχον τὰς ἄλθροιωτέρας συνεπειὰς ἐπὶ τῆς νεωτέρας ἡμῶν κοινωνίας, ἰδίως τὴν ἐπιώρυσιν ὑπὲρ τὸ μέτρον εἰς τὴν ἐξάσκησιν τῶν ἐλευθερίων λεγομένων ἐπισημαμάτων, τῆς θεσιθρίας καὶ ἐφημεριδογραφίας καὶ τοῦ κηφνησμοῦ ἐξ ὧν ἐπήγασαν αἱ καταχρήσεις, ὧν ὀσημέραι καθίσταται ἡ πατρις ἡμῶν θύμα ἀξιοθρήνητον. Ἀνάγκη νὰ καταπολεμήσωμεν τὰς προκαταλήψεις ταύτας καὶ ν' ἀναγνωρίσωμεν ὅτι τὸ ἐμπόριον κέκτηται μέγιστον καὶ εὐγενέστατον ἠθικὸν καὶ κοινωνικὸν προορισμὸν, ὅτι ἔγκαιτα: μεγάλη σήμερον ἀξιοπρέπεια ἐν τῷ ἐμπορικῷ ἐπαγγέλματι ὑπὸ τὸν ὄρον ὅμοις νὰ μὴ θεωρῆται αὐτὸ ὁ ἔμπορος ὡς μόνον μέσον κέρδους ἀλλὰ καὶ νὰ ἐννοῆται ὡς ὑψηλὰς αὐτοῦ ἐπόψεις, νὰ ἦνε ἐντιμος, καὶ νὰ μὴ ἀποξενουται ἀπὸ πάσης νοητικῆς ἐπασχολήσεως.

«Τῶντοι ἀφότου διὰ τῆς προόδου τοῦ πολιτισμοῦ τὸ ἐμπόριον κατέστη δύναμις ἰσχυρὰ προσεγγίζουσα τοὺς λαοὺς καὶ καθιστώσα αὐτοὺς ἀμοιβαίως ὑποτελεῖς, ἀφότου ἡ ἀνακάλυψις νέων χωρῶν καὶ προϊόντων ἀγνώστων τοῖς ἀρχαίοις ἐπολλαπλασίασα τὰς σχέσεις καὶ τὰ συμφέροντα μεταξὺ τῶν ἀτόμων καὶ τῶν ἔθνῶν, τὸ ἐμπόριον ἐθεωρήθη ὡς ἐπιστήμη μεγίστης σπουδαιότητος, τῆς καὶ οἱ ἐλάχιστοι κλάδοι: ἔτυχον ἀμετρήτου ἀναπτύξεως. Ἡ ναυτιλία, ὁ ἐξοπλισμὸς, αἱ ἀσφάλεια, αἱ παραγγελταὶ αἱ συναλλακτικαὶ ἐργασίαι, αἱ πρῶται ὕλαι, τὰ γεωργικὰ καὶ βιομηχανικὰ προϊόντα, αἱ ἐπιχειρήσεις τῆς μεταφορᾶς καὶ τὰ μέσα τῆς συγκοινωνίας ἐπροκάλεσαν ἐν κατόπιν τοῦ ἄλλου τὴν προσοχὴν τοῦ ἐμπορίου. Ὡστε ὁ ἀξίος τοῦ ὀνόματός του ἔμπορος οφείλει νὰ γνωρίζῃ ὄχι μόνον τὴν λογιστικὴν, τὴν ἐμπορ. νομοθεσίαν, τὰς ἀρχὰς τῆς πολ. οἰκονομίας, ἀλλὰ καὶ τὰ ἔθιμα, τοὺς πόρους, τοὺς κινδύνους ὅλων τῶν ἐμπορ. ἀγορῶν· νὰ ἦναι κάτοχος τῆς γεωγραφίας καὶ τῆς στατιστικῆς τῶν μερῶν μεθ' ὧν διατηρεῖ ἐμπορικὰς σχέσεις, νὰ γνωρίζῃ καλῶς τὴν γλῶσσαν των.

Τὸ σύνολον ὅλων αὐτῶν τῶν γνώσεων ἀποτελεῖ τὴν ἐπιστήμην

τοῦ ἐμπορίου ἢς ἡ μεθοδικὴ διδασκαλία, μεγάλως τιμωμένη ἐν Ἑυρώπῃ, ἐτελειοποιήθη ἐσχάτως διὰ τῶν ἐμπορικῶν σχολῶν τῆς συστάσεως τῶν ὁποίων τὴν πρωτοβουλίαν ἐν Γαλλίᾳ ἔλαβον ὄχι αἱ κυβερνήσεις ἀλλὰ αὐτοὶ οἱ ἴδιοι ἔμποροι, οἱ ἐμπορικοὶ τῶν σύλλογοι, καὶ πρὸ πάντων τὰ ἐμπορικὰ ἐπιμελητήρια, ἀληθεῖς κηδεμόνες τῶν ἀναγκῶν καὶ τῶν συμφερόντων τοῦ ἐμπορίου. φροντίζοντα νὰ ὑποβάλλωσι πεφωτισμένας γνώμας καὶ νὰ εἰσαγάγωσι πᾶντὰ τὰ μέσα ὅσα συντελοῦσι εἰς τὴν προαγωγὴν καὶ τὴν εὐημερίαν τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς Βιομηχανίας αὐτῶν.

Τὸ παράδειγμα τῆς Γαλλίας ἐμιμήθησαν πᾶντα τὰ πεφωτισμένα κράτη ἰδρύσαντα ἕκαστε σχολὰς ἐμπορικὰς ἃς μακρὸν θὰ ἦτο νὰ σᾶς ἀπαριθμήσω.

Μόνη ἡ Ἑλλάς, ὁ φύσει ἐμπορικώτερος οὗτος τῆς Μεσογείου λαὸς, στερεεῖται παντελῶς ἐμπορικῶν σχολῶν, ἡ δὲ ἔλλειψις αὐτῶν δύνανται μόνη νὰ ἐξηγήσῃ τὴν βραδύτητα τῶν ἐμπορικῶν προόδων χώρας ἣτις ἔπρεπε νὰ δεσπόζῃ τοῦ ἐμπορίου τῆς Ἀνατολῆς. Καὶ ὄχι μόνον δὲν ἐγένετο ὑπὸ τῶν ἀρμοδίων, εἴτε κυβερνητῶν, εἴτε ἐμπόρων, φροντίς περὶ τὸ οργανώσεως ὅσον ἔνεστι τελείων ἐμπορικῶν διδασκηρίων, ἀλλὰ χάριν οἰκονομίας καταργήθησαν πρὸ ἐτῶν τὰ ἐν τῷ Γυμνασίῳ Σύρου καὶ Πατρῶν **ἐμπορικὰ τμήματα**, τὰ ἀπὸ τοῦ 1856 συσταθέντα διὰ Β. διαταγμάτων (*) ἅτινα, καὶ τοὶ μὴ ἐφαρμοζόμενα σήμερον, χρησιμεύουν τοῦλάχιστον ὡς ἐπίσημος παρ' ἡμῶν ἀναγνώρισις τῆς ἀνάγκης τῆς συστηματικῆς τῶν ἐμπορευομένων μορφώσεως δι' εἰδικῶν γνώσεων.

Ποῖαι ἤδη αἱ γνώσεις αὗται; Αἱ γνώσεις ὧν ἔχει ἀνάγκην πᾶς ἐπιδοθησόμενος εἰς τὸ ἐμπόριον εἶναι πολλὰ καὶ ἀπαιτούσιν μακρὰς σπουδὰς. Εἰς τὰ προγράμματα τῶν ἐμπορικῶν Σχολῶν, πρώτη ἀναγράφεται ἡ γνώσις τῆς **Ἐμπορικῆς Ἀριθμητικῆς** καὶ τῆς **Κατασκευαστικῆς**, ὧν ἡ χρησιμότης εἶναι πασίγνωστος. Πᾶς ἔμπορος ὀφείλει νὰ γνωρίζῃ καλῶς τὴν ἐμπορικὴν ἀριθμητικὴν ἣτις εἶναι ἡ θεμελιώδης ἐπιστήμη τοῦ ἐμπορίου, νὰ ἦναι ἀριστος λογιστὴς ὄχι μόνον μὲ τὸ κονδύλιον ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν διάνοικον, πρὸς ἀποφυγὴν πάσης χρονοτριβῆς, ἔτοιμος νὰ λύσῃ οἰοῦδήποτε πρόβλημα καὶ νὰ καταστρώσῃ κάθε λογαριασμὸν ἀπαισίτως, νὰ δύνανται νὰ κρατῇ καλῶς τὰ βιβλία του ὧν ἡ τακτικὴ σύνταξις, ἣν ἡ **κατασκευαστικὴ** διδάσκει, τῷ ἐπι-

(1) Διάταγμα τῆς 18 Ἰουνίου Δ. τῆς 18 Ἰουλίου 1856 Δ. 3 καὶ 27 Δ. 6 γούστου 1857 καὶ τῆς 9 Ὀκτωβρίου 1859.

τρέπει νὰ λαμβάνη καθημέραν γνῶσιν τῆς θέσεώς του. Τὰ ἔμπορ. βιβλία εἶναι ὁ ἀναγκαῖος βοηθὸς τοῦ ἔμπορίου καὶ ἡ καλλιτέρα ἐγγύησις τῶν ἔξεων τῆς τάξεως καὶ οἰκονομίας, ἄνευ τῶν ὁποίων ὁ ἔμπορος δὲν δύναται νὰ εὐδοκιμήσῃ. Καλῶς κρατούμενα καθίστανται μάρτυρες ἀδιάφθοροι, ἔτοιμοι πάντοτε νὰ τὸν καταδικάσωσι ἂν ἦνε δόλιος ἢ νὰ τὸν δικαιώσωσι ἐν περιπτώσει πτωχεύσεως. Οὕτως ἡ ἐπιστήμη τῆς συντάξεως τῶν ἐμπορικῶν βιβλίων ἀνυψοῖται εἰς ἑταστὴν τῆς συνειδήσεως τοῦ ἔμπόρου. Οὐχὶ δὲ μόνον εἰς τοὺς ἐμπόρους ἀλλὰ καὶ εἰς πάντα ἀνεγνωρίσθη χρήσιμος ἡ Καταστιχογραφία ἢ Διπλογραφία, ὥστε δὲν ἐδίστασαν νὰ τὴν εἰσαγάγωσιν ἐν Εὐρώπῃ εἰς τὰς βιοτεχνικὰς σχολὰς καὶ τὰς ἐσπερινὰς διὰ τοὺς ἐργάτας παραδόσεις. Ἡδὴ ἐν Γαλλίᾳ, Γερμανίᾳ καὶ πρὸ πάντων ἐν Ἀγγλίᾳ, ἡ Διπλογραφία διδάσκεται εἰς τὰς νεάνιδας ὅπως καταστῶσιν ἱκαναὶ νὰ λάβωσι θέσιν ὡς ὑπάλ- ληλοι εἰς ἔμπορ. κατάστημα.

Ἡ Ἐμπορικὴ Γεωγραφία, ἡ περιγράφουσα εἰδικῶς τὴν βιομηχανικὴν καὶ ἐμπορικὴν κατάστασιν πάντων τῶν κρατῶν τοῦ κόσμου, ἐθεωρήθη ἀνέκαθεν ὡς μάθημα ἀναγκαϊότατον εἰς τοὺς ἐμπορευομένους, διότι διδάσκει αὐτοὺς ὅποια ἡ γεωργία, ἡ βιομηχανία ἐκάστης χώρας, ὅποια τὰ προϊόντα ἅτινα παράγει, τὰ μέσα τῆς συγκοινωνίας, τὰ ἐν χρήσει νομίσματα, μέτρα καὶ σταθμὰ, ὅποια ἡ ναυτιλία καὶ τὸ ἔμπόριον, αἱ συνήθειαι ἐκάστης ἀγορᾶς, αἱ εὐκολαὶ αὐτῆς, αἱ μετὰ τῶν ἄλλων χωρῶν σχέσεις, αἱ ἐμπορικὰ συμβάσεις, ποῖοι οἱ ὁδοὶ τῆς εἰσαγωγῆς καὶ ἐξαγωγῆς, ποῖα τὰ πιστωτικὰ καὶ ἀσφαλιστικὰ ἐκάστης πόλεως καὶ ἰσθμοὶ κ.τ.λ. Τοιαύτας χρήσιμους πληροφορίας παρέχουσα ἡ Ἐμπορικὴ Γεωγραφία δικαίως ἐθεωρήθη ἀνέκαθεν ὡς ἀπαραιτήτως ἀναγκαῖον μάθημα οὐχὶ μόνον εἰς τοὺς ἐμπορευομένους ἀλλὰ εἰς πάντα ἄνθρωπον φιλομαθῆ (1) Δυστυχῶς παρ' ἡμῖν ἡ σποιδὴ τῆς Γεωγραφίας καθ' ὅλου διατελεῖ ὅλως παρεμνημένη ἐν ᾧ ἔπρεπε νὰ καταλάβῃ τὴν προσήκουσαν αὐτῇ θέσιν ἐν τῇ δημοσίᾳ ἐκπαιδεύσει.

Πάντα τὰ ἐμπορεύματα τὰ ἀποτελοῦντα τὴν Ἐμπορικὴν ὕλην, εἰσὶν ἀντικείμενον ἰδιαιτέρας σπουδῆς καὶ μελέτης διὰ πάντα ἔμπορον. Ἡ ἐξέτασις καὶ περιγραφή τῶν ἐμπορευμάτων, φυσικῶν ἢ τεχνικῶν, τῆς πηγῆς αὐτῶν, τῶν χαρακτήρων, τῶν διαφορῶν ποιότητων, τῶν ἀλλοιώσεων ἢ νοθεύσεων, τῶν μέσων τῆς μεταφορᾶς αὐτῶν κ.τ.λ. ἀποτελεῖ τὴν ἐπιστήμην τῆς Ἐμπορευματολογίας, (mercologia) ἧς ἡ γνῶσις, καίτοι δυσχερῆς, ἐπιβάλλεται εἰς τὸν ἔμπορον συμπληρουμένη διὰ τῆς

(1) Ὅρα ἡμετέραν «Ἐμπορικὴν Γεωγραφίαν» τυχοῦσαν κυβερνητικῆς ἐγκρίσεως. Βιβλιοπωλεῖον «Ὁ Κᾶδμος» Α. Πάσσα. Πάτραι. 1879.

μακροχρονίου παίραξ. Καθόσον δὲ ἡ ἐμπορευματολογία ἐκθέτει καὶ τὰς διαφόρους ἐν χρήσει εἰς τὴν βιομηχανίαν μεθόδους πρὸς κατασκευὴν τῶν διαφόρων ἐμπορευμάτων, καλεῖται ἐμπυρική καὶ βιομηχανική **Τεχνολογία**, χρησιμωτάτη μὲν εἰς τὸν ἔμπορον καὶ βιομήχανον, ἀλλὰ ὡς προαπαιτούσα καὶ γνώσεις ἐκ τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, εἶναι ἀκόμη ξένη εἰς τὸν τόπον μας, ἀφοῦ καὶ ἐν Εὐρώπῃ μόλις πρότινων ἐτῶν ἀνεγρίφη εἰς τὰ προγράμματα τῶν εἰδικῶν τοῦ ἐμπορίου σχολῶν (*Technologie commerciale et industrielle*), ἐν αἷς ἡ μόρφωσις εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὴν καταπληκτικὴν πρὸσδον τῶν ἐπιστημῶν ἐκείνων δι' ὧν πολυειδῶς καὶ θαυμασίως ἀνεπτύχθη ἡ νεωτέρα βιομηχανία, περιβληθεῖσα ἐπιστημονικῶν χαρακτηριστῆρα.

Ἡ γνώσις τοῦ **Ἐμπορικοῦ νόμου** καὶ τῆς ἀφρωΐσης εἰς τὸ ἐμπόριον νομοθεσίας, ἔστω καὶ στο χειῶδες, εἶναι τὸ ἀναγκαῖον συμπλήρωμα πάσης ἐμπορικῆς ἐκπαιδεύσεως. Ἡ χρησιμότης τῆς σπουδῆς τῆς νομοθεσίας ταύτης κατέστη ἀναντιρρήτος. «Ὁ ἔμπορικὸς νόμος προστατεύει τὰς ἐμπορικὰς ἐπιχειρήσεις καὶ κανονίζει τοὺς τύπους καὶ τὰς συνεπείας αὐτῶν, ἡ γνώσις δὲ τῶν κυριωτέρων αὐτοῦ διατάξεων παρίσταται ἀναγκαιοτάτη καὶ εἰς τοὺς ἐμπόρους ὑπὸ τὴν διπλὴν ἔποψιν τῶν συμφερόντων αὐτῶν καὶ τῶν τῆς κοινωνίας. Διότι καθόσον μὲν ἀφορᾷ εἰς τὰ ἴδια αὐτοῦ συμφέροντα, διὰ τῆς μελέτης τοῦ Ἐμπορικοῦ νόμου, ὁ ἔμπορος θέλει ἐκτιμήσει δεόντως τὰ δικαιώματα καὶ τὰς ὑποχρεώσεις του, χαρακτῶν οὗτων κανὸνα τιμίας καὶ ἀσφαλοῦς διαγωγῆς εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις του. Καθόσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὴν κοινωνίαν ὁ ἔμπορος πρέπει νὰ καλῆται ὑπὸ τοῦ νόμου νὰ δικάσῃ τοὺς ὁμοίους του ὡς ἐμποροδικῆς ἢ ν' ἀποφανθῇ περὶ τῶν ἀναγκῶν καὶ συμφερόντων τοῦ ἐμπορίου. Πῶς λοιπὸν θέλει δικαιοῦσῃ τὴν ἐμπιστοσύνην τῶν ὁμοίων του, πῶς θέλει ἐφαρμώσει τὸν νόμον ἂν τυγχάνῃ ἄμοιρος τῶν στοιχειωδῶν αὐτοῦ διατάξεων;» (1)

Εἰς τὴν ἐμπορικὴν νομοθεσίαν ἀνάγονται καὶ αἱ διατάξεις, αἱ ἀφρωΐσαι εἰς τὰ ἐμπορικὰ ἐπιμελητήρια, εἰς τὰ χρηματιστήρια, τὰς τραπέζας, τὰ τελωνεῖα καὶ πάντα τὰ χάριν τοῦ ἐμπορίου δημόσια ἰδρύματα, ἰδίως δὲ εἰς τὴν εἰδικὴν αὐτοῦ δικαιοδοσίαν τῶν Ἐμποροδικείων τὰ ὁποῖα δικάζουν τὰς μεταξὺ ἐμπόρων διαφοράς.

Τοιαῦται εἰσὶν αἱ κυριώτεραι εἰδικαὶ γνώσεις αἱ συνιστώσαι τὸν ἀληθῆ ἔμπορον τῆς ἐποχῆς μας, γνώσεις ποικιλλόμεναι ἀνα-

(1) Ἰδὲ «Στοιχεῖα τοῦ Ἐμπορικοῦ νόμου» ὑπὸ Σ. Κ. Θεοχάρη, ἐν τῇ εἰσαγωγῇ.— Τύποις «Κάδμου» 1879, Πάτραι.

λόγως τοῦ εἶδους τοῦ ἐμπορίου, ὃ ἐξελέξατό τις καὶ καθ' ἐκάστην συμπληρούμενα: ἢ τελειοποιούμενα ἀναλόγως τῆς κοινωνικῆς προόδου. Τὸ ἐμπόριον ὑπείκει εἰς ἀδίκοπον ἀναγκὴν κινήσεως. Τὰ ἔθιμά του μεταβάλλονται κατὰ τὰς ἐποχάς, τοὺς τόπους καὶ τὰς περιστάσεις, οἱ διέποντες αὐτὸ νόμοι συχνὰ τροποποιῶνται, ὁ νομοθέτης μετὰ παρέλευσιν χρόνου τινὸς ἀναγκάζεται νὰ τοὺς ἀναθεωρήσῃ, νὰ τοὺς βελτιώσῃ εἰσάγων εἰς αὐτοὺς ὠφελίμους διατάξεις, ἅς ἦτο ἀδύνατον νὰ προῖδῃ, ἀλλὰ ἐπιβαλλομένης χάριν τῆς προόδου τῶν ἐμπορικῶν καὶ βιομηχανικῶν ἐπιχειρήσεων. Ἐν πρᾶγμα μένει ἀμετάβλητον ἐν τῇ ἐμπορίῳ, ταῦτα εἶναι τὰ ἠθικὰ προσόντα, ἃ ἀπαιτεῖ, καὶ ἐπειδὴ πρόκειται περὶ μορφώσεως τῶν μελλόντων νὰ ἐπιδοῦσιν εἰς τὸ ἐμπόριον νέων, ἐπιτραπήτω μοι νὰ εἶπω ὀλίγας λέξεις περὶ τῶν προσόντων αὐτῶν.

Ἡ τιμιότης εἶναι ὁ πρῶτιστος καὶ ἀπαραίτητος ὅρος τῆς εὐδοκίμῆσεως εἰς πάντας τοὺς ἐμπορικοὺς ἢ βιομηχάνους κλάδους. Ἡ τιμιότης εἶναι κανὼν ἀπόλυτος, ὅχι μόνον διότι ἐπιβάλλεται: ὡς νόμος ὑπὸ τῆς συνειδήσεως, ἀλλὰ διότι εἶναι τὸ ἀσφαλέςτερον μέσον πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ. Ἐμπορος οὗ ἡ τιμιότης εἶναι ἀμφίβολος δυσκόλως προάγεται καίτοι προικισμένος μετὰ ἄλλα προσόντα ἀγχινοίας, δραστηριότητος, καὶ ἐγκατεργασίας. Ὁ ἐμπνέων ὅμως ἐμπιστοσύνην καὶ μετ' ὀλιγωτέρας προσπάθειάς προχωρεῖ εἰς τὸ στάδιόν του ἀσφαλῶς, εὐδοκίμει καὶ πλο. τίξει.

Μετὰ τὴν τιμιότητα, ἡ **ὀρθοφροσύνη** (*bon sens*) εἶναι προσὲν διὰ τὰς ἐμπορικὰς ἐργασίας, κανονίζουσα τὰς φαντασιοπληξίας καὶ μετριάζουσα τὰς παρεκτροπὰς καὶ ἡ **ἐνεργητικότης** εἰς τὰς ὑποθέσεις. Ὁ ἔμπορος θέλων νὰ ἦναι δραστήριος, νὰ μὴ χάνῃ διόλου τὸν καιρὸν του ἀλλὰ νὰ χρησιμοποίησῃ αὐτόν, ἀποκτᾷ τὴν ἔξιν ταύτην, ἣτις φέρει πρὸς τὴν τάξιν, τὴν κανονικότητα καθιερουμένην τότε μεταξὺ πάντων τῶν ἐργαζομένων ἐν τῇ ἐμπορικῇ του οἴκῳ. Ἐν τέλει ἡ **ἐπιμονὴ** ἢ ἐγκατεργασίας εἶναι μέσον ἰσχυρὸν ἐπιτυχίας τοῦ σκοποῦ, φθάνει νὰ ἦναι λογικὴ καὶ νὰ μὴ διακινδυνεύῃ τὸ μέλλον τοῦ ἐμπορίου.

Ὅλα τὰ προσόντα ταῦτα προμηθεύουσι τὴν **πίστιν** (*credit*) ἄνευ τῆς ἐποίας ἀδύνατον νὰ προχωρήσῃ τις. **Ἡ πίστις εἶναι ἡ ψυχὴ τοῦ ἐμπορίου**: ἀποκτᾶται βαθμηδὸν καὶ καρπορεῖ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ὑπηρεσίας τοῦ ὑπαλλήλου. Ὁ νέος ὁ ἐργαζόμενος ὡς ὑπάλληλος, ὁ προικισμένος μετὰ ἀνωτέρω ἐκτεθείσας γνώσεις, ὁ συντελέσας διὰ τῆς προσωπικῆς του ἀξίας, διὰ τῆς τιμίτητός του, τῆς φιλοπονίας τὸν εἰς τὴν πρόδόν του ἐπιχειρήσεων, λαμβάνει ἀμοιβὴν διὰ τῆς παραγωγῆς του εἰς ἀντιπρόσωπον ἢ πράκτορα τοῦ οἴκου ἐκείνου. Ἐὰν δὲ κατόπιν φανῇ ἀξίος τῆς ἐμπιστοσύνης, τῆς ἠθικῆς καὶ ὑλικῆς ἀρωγῆς τῶν γνωρισάντων αὐτόν, οὗτοι θέλουσι τῇ χορηγήσει τὰ κεφάλαια καὶ τὴν

πίστιν ὅπως ἐργασθῆ πλέον δι' ἴδιον λογαριασμόν. Ὑπὸ τοιαῦτα προσόντα τὸ ἐμπορικὸν στάδιον παρέχει μέλλον ἐπιζήτηλον καὶ ἀσφαλές εἰς τοὺς τιμίους καὶ φιλοπόνους νέους τοὺς προπαρασκευασομένους εἰς τὴν ἐξάσκησιν αὐτοῦ δι' ἐιδικῶν σπουδῶν.

Προσεπλήθισα, ὅσον ἡδυνάμην συντόμως, νὰ πρακαστήσω τὴν χρησιμότητα τῆς ἐμπορικῆς ἐκπαιδεύσεως. Μοι μένει ἤδη, περὶ τῶν τὸν λόγον, νὰ ἐκφράσω καὶ πάλιν τὴν εὐχὴν τῆς ταχύτερας καὶ παρ' ἡμῖν εἰσαγωγῆς αὐτῆς, Ἰδρυσμένων τοιαύτων ἐμπορικῶν σχολῶν εἰς τὰς κυριωτέρας τοῦ Βασιλείου ἐμπορικὰς πόλεις, τῇ μερίμνῃ ὄχι μόνον τῶν κυβερνῶντων ἀλλὰ καὶ τῶν τὰ πρῶτα φερόντων, ἐν τῷ ἐμπορίῳ, τῶν λατρευόντων οὐ μόνον τὸν κερδοφῶν ἀλλὰ καὶ τὸν «Λόγιον Ἑρμῆν».

Τὴν εὐχὴν ταύτην συμμερίζονται πάντες οἱ ὁμολογοῦντες ὅτι ἡ ὑπερβολικὴ προσήλωσις εἰς τὴν κλασικὴν ἐκπαίδευσιν εἶναι ἀφορμὴ ἠθικῆς ἀνισορροπίας ἀγούσα εἰς τὰς θλιβερωτέρας συνέπειας. Ἀντὶ ν' ἀναθρέψωμεν καὶ νὰ φωτίσωμεν τοὺς νέους ὥστε νὰ καταστῶσι ἱκανοὶ παραγωγεῖς, στρέφοντες τὴν διανοίαν των πρὸς τὰ πολλαπλᾶ καὶ ἀνεξάρτητα στάδια ἅτινα παρουσιάζει ἡ γεωργία καὶ τὸ ἐμπόριον, δὲν ἐσκέφθημεν μέχρι τοῦδε παρὰ πῶς νὰ δημιουργήσωμεν λογιωτάτους, δόκτορας, δικηγόρους κτλ. Καιρὸς πλέον ν' ἀποτραπῶσιν ἐκ τῆς σφαλερᾶς ταύτης ὁδοῦ καὶ νὰ ἀναγνωρίσωσιν ὅτι οἱ ἀληθεῖς παράγοντες τῆς εὐημερίας τῆς ἡμετέρας χώρας δὲν εἶναι οὔτε οἱ θεισθηταὶ οὔτε οἱ πολιτικοὶ παρᾶσιτοι καὶ οἱ κηφήνες, ἀλλ' οἱ βιομήχανοι καὶ οἱ ἔμποροι, ἦτοι οἱ ἐργαζόμενοι, ὅτι εἰς αἰῶνα θετικόν, οἷος ὁ ἡμέτερος, αἱ βιομηχανικαὶ καὶ αἱ **ἐμπορικαὶ σχολαὶ** πρέπει νὰ θεωρηθῶσιν ὡς τὰ ἀσφαλέστερα θεμέλια τῆς κοινωνικῆς τάξεως. Ἐν τοῖς διανοητικοῖς τούτοις φυτωρίοις οἱ νέοι θέλουσιν παραλαμβάνει τὰ στοιχεῖα τῆς πρακτικῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς ἐργασίας διὰ νὰ γονιμοποιήσωσι δι' αὐτῶν κατόπιν τ' ἀπέραντα στάδια τῆς βιομηχανίας καὶ τοῦ ἐμπορίου.

Θὰ χρειασθῆ ἴσως καιρὸς ὅπως εἰσχωρήσωσιν εἰς τὸ πνεῦμα τῶν νέων μας αἱ ἀλήθειαι αὐταὶ τὰς ὁποίας ἀποκρύπτει ἀπ' αὐτῶν τὸ κακῆ μοίρα ἰσχύον ἀκόμη μονότονον σύστημα τῆς ἐκπαιδεύσεως. Ἄλλ' ἂν ἡ μόρφωσις παρ' ἡμῖν ἐμπόρων τελείων ἦνε ἀναγκαία ἄς μὴν ἀναμένωμεν αὐτὴν ἀπὸ τὴν μόνην κυβέρνησιν. Χρειαζόνται καὶ αἱ προσπάθειαι τῆς ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας καὶ προτροπῆς εἰς ἣν ὀφείλονται πάντα τὰ ἀφορῶντα εἰς τὴν ἠθικὴν καὶ νοητικὴν τῶν λαῶν βελτίωσιν, εἰς τὸν φωτισμόν, τὴν ἠθικοποίησιν, ὧν ἀνευ οὔτε θάλλει οὔτε διατηρεῖται ἡ ἐλευθερία, ὁ πρῶτιστος οὗτος ὅρος τῆς ὑπάρξεως καὶ προόδου τῶν νεωτέρων κοινωνιῶν.

Τιμὴ λοιπὸν καὶ τιμὴ μεγίστη εἰς πάντας ὅσοι ἐνόησαν τὴν ἀνάγκην τῆς ἐμπορικῆς διδασκαλίας καὶ καταγίνονται εἰς τὴν θεραπείαν αὐτῆς διὰ συγγραμμάτων ἢ συστάσεως σχολῶν. Τιμὴ καὶ ἔπαινος εἰς τοὺς διδάσκοντας ὅτι τὸ ἐμπόριον κατέστη ἀξίον πάσης τῆς φιλοδοξίας τοῦ ἐμπόρου. Ἐὰν σήμερον τὰ κολοσσαῖα ἐργοστάσια τῆς πολυδαδιάλου βιομηχανίας ἐργάζονται διατρέφοντα ἑκατομύρια ἐργατῶν, ἐὰν αἱ ἀμαξοστοιχίαι βαρέως φορτωμέναι, διασταυρῶσιν ἀπαύστως τὰ σιδηροδρομικὰ συμπλέγματα, ἐὰν ἀπειράριθμα ἀτμόπλοια διασχίζωσι τοὺς ὠκεανούς, ἐὰν πρὸς εὐκολίαν τῆς συγκοινωνίας διατρυπῶνται ὄρη οὐρανομήκη καὶ ἐνδύνται διὰ διωρύγων θάλασσαί, πᾶσα ἡ θαυμασία αὕτη δραστηριότης ὀφείλεται εἰς τὴν πρωτοβουλίαν τοῦ ἐμπόρου.

Τὸ Ἐμπόριον τοιοῦτοτρόπῳ ἀναφαίνεται ὡς μία δύναμις τῆς χώρας, ἡ μεγαλειτέρα ἴσως. Τὴν δύναμιν ταύτην πρέπει πάντῃ σθένει· γὰρ περιβάλλωμεν μὲ τὴν προστασίαν καὶ τὰ φῶτα ὧν εἶνε ἀξία ἐν τῇ πρωτοβουλίᾳ τῶν ἐργῶν τῶν ἀπορώντων εἰς τὴν ταχυτέραν ἀνάπτυξιν πάντων τῶν κλάδων τῆς Ἑθνικῆς παραγωγῆς.

Ἐν Πάτραις 1 Φεβρουαρίου 1888.

Η ΦΙΛΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ

ΛΟΓΟΣ ΕΚΦΩΝΗΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΟΙΣ
ΕΓΚΑΙΝΙΟΙΣ ΤΟΥ ΕΝ ΠΑΤΡΑΣ ΠΑΡΘΕΝΑΓΩΓΕΙΩ
ΤΗΣ
ΦΙΛΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΙΑΣ

Φίλη δμήγυρις,

Τὸ ἴδρυμα, οὗτινος σήμερον πανηγυρίζομεν εὐέλπιδες τὰ ἐγκαίνια, προώρισται ὅπως ἐξυπηρετήσῃ μέγαν ἀληθῶς ἐθνικὸν σκοπὸν. Εἶναι ἀρτιγενὴς κλάδος τῆς **Φιλεκπαιδευτικῆς Ἑταιρείας**, τοῦ καλλικάρπου ἐκείνου δένδρου, τὸ ὅποιον ὑπὸ τὸν αἰγλήεντα καὶ μαγευτικὸν τῶν Ἀθηνῶν οὐρανὸν καὶ κατέναντι τοῦ ἀθανάτου Παρθενῶνος ἐφύτευσαν καὶ ἐπεριποιήθησαν ἐθνικοὶ εὐεργέται, καὶ τοῦ ἐπείου τοὺς μελίφρονας καρποὺς δρέπει: σύμπας ὁ Ἑλληνισμός.

Δικαίως καυχᾶται τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος ἐπὶ τῇ ἀμέτρῳ πληθειῇ τῶν μεγάλων αὐτοῦ εὐεργετῶν. Οὐδεὶς ἴσως λαὸς ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ παρομοίαν φιλογενῆ ἀφοσίωσιν καὶ πατριωτικὴν αὐταπαρνησίαν. Ἡ πατρίς καθεκάστην νέα ἀναγράφει ὀνόματα ἐν τῇ χρυσῇ τῶν εὐεργετῶν αὐτῆς στήλῃ.—Χάρις εἰς αὐτοὺς ἐπαιδαγωγὴν τὸ γένος ἐν τοῖς γράμμασι καὶ τῷ πολιτισμῷ, οἱ αὐτῶν ἐγαλουχήθη τὸ γάλα τῆς ἐλευθερίας καὶ τῇ συνδρομῇ αὐτῶν ἔθραυσεν ἠρωτικῶς τοὺς βαρυστάτους κλοιοὺς τῆς ὁσμανικῆς δουλείας. Οἱ ἀδελφοὶ Ζωσιμαδαί, ἀντὶ γυναικῶν καὶ τέκνων καταστήσαντες νύμφην αὐτῶν τὸ ἴνδκλιμα τῆς δουλεουσῆς πατρίδος, ἐθυσίασαν πλοῦτον ἀμύθητον ὑπὲρ τῆς ἐκπαιδεύσεως τοῦ γένους. Ὑπῆρξαν οἱ Μένδοι τῆς Ἑλλάδος. Τούτους ἐμμήθησαν κατὰ τὴν φιλοπατρίαν πληθεὺς ἄλλων ἀξίων τέκνων τῆς Ἠπείρου, τῆς Θεσσαλίας, Μακεδονίας καὶ λοιπῶν ἑλληνικῶν χωρῶν, διαθέσαντες ὑπὲρ τῆς ἀναγενομένης Ἑλλάδος τοὺς διὰ τῆς ἐντίμου ἐργασίας αὐτῶν ἀποκτιθέντας θησαυροὺς. Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἀπελευ-

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΠΑΤΡΩΝ

θήρωσιν τῆς μικρᾶς ταύτης γωνίας τῆς ἑλληνικῆς γῆς καὶ τὴν ἔδρυσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ τούτου Βασιλείου, δὲν ἔλλειψαν εἰ παντοιοτρόπως εὐεργετοῦντες αὐτό. Ἐλληροδότησαν ἑκατομμύρια ὑπὲρ τῆς ἐκπαιδύσεως τῶν ἑλληνοπαίδων, ἀνήγειραν καὶ ἐξασκλουθοῦν ἐλόγην ἀνεγείροντες διὰ κληροδοτημάτων καὶ βασιλικῶν δωρεῶν πολυτελῆ μέγαρα καὶ ἀνέδειξαν τὰς νέας Ἀθήνας κέντρον τῶν φώτων ἐν τῇ Ἀνατολῇ, πόλιν μεγαλοπρεπῶν ἀνακτόρων, ἐν μέσῳ τῶν ὁποίων διαπρεπῆ καὶ ἐπιβόηλουσαν κατέχει θέσιν τὸ περίπυστον **Ἀρσάκειον**, σεμνὴ ἔδρα τῆς **Φ. Ἐταιρίας**, ἥτις, ἀναλαβοῦσα τὸ μέγα ἔργον τῆς παιδείσεως τῶν ἑλληνίδων καὶ ἀόκνως ἐργαζομένη, τὸ διὰ τῶν ἀμέσων αὐτῆς συνδρομῶν, τὸ δὲ διὰ τῆς γενναιοδωρίας φιλομούσων ἀνδρῶν, ἐπροίκισε καὶ προοικίζει τὸ ἔθνος μὲ τὰ λαμπρότερα παιδευτήρια ἀνεκτιμήτων ὠφελειῶν γινομένη πρόξενος εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν τοῦ γυναικείου φύλου τῆς τε ἐλευθέρας καὶ δούλης Ἑλλάδος.

Ἡ ἱστορία τῆς Ἐταιρίας ταύτης ἀπὸ τῆς πρώτης ἐνάρξεως τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς ἐν εὐτελεῖ οἰκίῳ μὲχρι σήμερον, ὅτε λειτουργεῖ ἐν τῷ μεγαλοπρεπεῖ μεγάρῳ, ἕπερ ἤγειρεν ἡ φιλογένεια τοῦ αἰδίδιμου ΑΡΣΑΚΗ, εἶναι βεβαίως περίεργος καὶ διδακτικὴ, ἀποτελεῖ δὲ τὸ εὐγλωττότερον αὐτῆς ἐγκώμιον.

Καὶ διὰ τὰ ἐγκωμιάσωμεν δεόντως τὸ ἔργον αὐτῆς, ἃς ἀναμνηθῶμεν εἰς ὅποιαν κατάστασιν ἀπαιδεύσεως διετελεῖ τὸ γυναικεῖον φύλον πρὸ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Ἑλλάδος. Ἄς ἀναμνησθῶμεν ὅτι ἐπὶ Τουρκοκρατίας ὀλίγιστα ὑπῆρχον ἀρρένων μόνον γραμματοδιδασκαλεῖα, διατηρούμενα ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ὑπὸ κληρικῶν ἢ ὑπὸ ἄλλων λογιωτάτων λεγμένων. Ποῦ καὶ ποῦ, ἐν γωνίᾳ ναοῦ τινος, ἐν καλύβῃ ἢ ἐν ὑπαίθρῳ, γέρων ἱερεὺς ἢ καλόγηρος ἢ πρεσβύτερος ἀνάπηρος ἐδίδασκε τὸ «Σταυρῷ βοήθει με», τὸν Ὀκτώηχον, σπανίως δὲ ἐπιδίδασκε τοὺς μαθητάς του εἰς τὸ Ψαλτήριον. Διὰ τὸ θῆλυ ὅμως γένος δὲν ὑπῆρχον ποσῶς ἔστω καὶ τοιαῦτα σχολεῖα. Ἐξαίρεσις δὲ σπανιωτάτη ἂν τις ἐλληγνις ἐγίνωσκε γράμματα. Μόνον τῶν πλουσιῶν οἰκογενειῶν αἰ καὶ ἐδιδάσκοντο ἢ κατ' οἶκον ἢ μετὰ τῶν ἀρρένων, ὥστε ἐν γένει τὸ γυναικεῖον φύλον ἡμῶν μετὰ τὴν ἀπελευθερώσιν τῆς Ἑλλάδος εὐρέθῃ ἐντελῶς ἐστερημένον καὶ τῶν στοιχειωδαστέρων γνώσεων.

Τοιαύτη κατάστασις ἀμαθείας, προῖν οὕτω δουλείας δὲν ἦτο δυνατόν νὰ συμβιδασθῇ μὲ τὸν χαρακτήρα, μὲ τὰς εὐγενεῖς τάσεις τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, λαοῦ φιλελευθέρου, φλεγομένου ὑπὸ τοῦ πύθου τῆς παιδείας καὶ ἀναγνώριζοντος κάλλιστα ὅτι ἡ ἐλευθερία προάγει καὶ καρποφορεῖ μόνον διὰ τῶν φώτων, διὰ τῆς διαπλάσεως τοῦ ἥθους, ἥτις ἐξηρτάτο τὰ μέγιστα ἐκ τῆς τῶν

Ἑλληνίδων παιδεύσεως. Ἐπρεπε λοιπὸν νὰ καταβληθῇ τάχιστα μέριμνα περὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως ταύτης. Ἄλλ' αἱ περιπτώσεις τότε ἦσαν δυσχερεῖς, ἀνώμαλοι, ἀφοῦ μετὰ ἐπταετῆ καταστρεπτικὴν ἀγώνα ἢ κυβέρνησιν τῆς Ἑλλάδος δὲν εἶχε τὰ μέσα ν' ἀναλάβῃ τὸ μέγα σχετικῶς βάρος τῆς συστάσεως διδασκητῶν πρὸς ἐκπαίδευσιν τῶν θηλέων.

Περὶ αὐτῆς ἐμερίμνησαν κατὰ πρώτων ξένοι τινες φιλέλληλες, ἐγκαταστάντες ἐν Ἑλλάδι ἄμα ἐλευθερωθεῖση, καὶ δὴ ὁ ἀείδημος Χίλλ ἰδρύσας τὸ ἐν Ἀθήναις Παρθεναγωγεῖον, ἐξ οὗ ἐξηλθον αἱ πρώται πεπαιδευμέναι ἑλληνίδες καὶ αἱ πρώται διδασκάλισσαι. Ἄλλὰ τὸ εὐεργετικὸν τοῦτο ἴδρυμα δὲν ἐπῆρκει εἰς τὰς πολλαπλᾶς ἀνάγκας τοῦ ἀρτισυστάτου βασιλείου. Ἡ ἀναγεννηθεῖσα Ἑλλὰς εἶχεν ἀνάγκην ἐνὸς μεγάλου Ἑθνικοῦ διδασκητοῦ τῶν θηλέων, δυναμένου νὰ ἐργασθῇ ἐπὶ βάσεων εὐρυτέρων καὶ ν' ἀνταποκριθῇ εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ ὄλου Ἑλληνισμοῦ.

Τὸ μέγα τοῦτο ἐθνικὸν ἔργον ἀνέλαθεν ἡ **Φιλελευθερευτικὴ Ἑταιρεία**, ἥτις συστάσθη ἐν Ἀθήναις τὸν Ἰούλιον 1836 ἐνεκρίθη διὰ τοῦ ἀπὸ 28 Αὐγούστου 1838 Β. Διατάγματος.

Κατὰ τὰ πρώτα τῆς συστάσεως αὐτῆς ἐτῆ ἡ **Φ. Ἑταιρεία** προσόδους εἶχε μόνον τὰς συνδρομὰς τῶν μελῶν τῆς. Βαθμηδὸν ὅμως διάφοροι φιλόμουσοι ἄνδρες προσήλθον ἀρωγοὶ εἰς τὸ μέγα αὐτῆς ἔργον, εὐεργεταὶ αὐτῆς ἀναδειχθέντες. Ὁ μεγαλειότερος δὲ πάντων εὐεργέτης ὑπῆρξεν ὁ ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΑΡΣΑΚΗΣ τέκνον καὶ αὐτὸς τῆς εὐχύδρου Ἡπείρου, ὅστις ἐκ τῆς καλῆς συζύγου τοῦ Ἀναστασίας ἐνεπνεύσθη τὴν ἰδέαν νὰ πράξῃ τὴν ὑπὲρ τοῦ γυναικείου φύλου μεγάλην αὐτοῦ πρᾶξιν. Εἶναι δὲ αὕτη ἡ δι' ἰδίαν δαπάνης 300 περίπου χιλ. δραχμῶν ἀνέγερας (1850) τοῦ μεγαλοπρεποῦς κτιρίου, ἐν ᾧ σήμερον ἐδραῖει ἡ **Φ. Ἑταιρεία** καὶ ἡ ἐκ 200 χιλ. δραχμ. προικοδότησις αὐτοῦ. Ἀπὸ τῆς μεγάλης ταύτης δωρεᾶς τοῦ ΑΡΣΑΚΗ τὸ ἐκπαιδευτικὸν τοῦτο καθίδρυμα ἀνήλθεν εἰς τὴν ὑψηλὴν αὐτοῦ περιωπὴν. Καὶ πλεῖστοι μὲν φιλογενεῖς ἄνδρες συνειργάσθησαν πρὸς τοῦτο, ὁ ἀληθὴς δὲ μὴ πρωτοεργὴς εἶναι ὁ ΑΡΣΑΚΗΣ, ἐξ οὗ καὶ τὸ μέγα ἐν Ἀνατολῇ τῶν κορασίων καθίδρυμα ἐκλήθη ΑΡΣΑΚΕΙΟΝ.

Κατὰ τὰ πρώτα ἐτῆ τῆς ἰδρύσεως αὐτοῦ θελήσει τοῦ 1861 ἐθεωρεῖτο τὸ **Ἀρσακεῖον** ὡς διδασκαλεῖον τῶν θηλέων, ἀλλ' αἱ ἐπιτυχίῳ ἐξετάσεις τῶν ἀπ' αὐτοῦ ἀποφοιτουσῶν διδασκαλισσῶν ἐγένοντο εἰς τὸ τότε διδασκαλεῖον τῶν ἀρρένων. Κατόπιν ὅμως (1861 καὶ 1868) ἀνεκηρύχθη ὡς ἴδιον τῶν κορασίων πλήρες διδασκαλεῖον καὶ ἐχορηγήθη αὐτῇ τὸ προνόμιον νὰ ποιῇ ἐπὶ πτυχίῳ ἐξετάσεις, ὑπὸ τὴν ἀμεσον διατελοῦν ἐπιβλεψίν τοῦ ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας.

Ἡ **Φ. Ἑταιρεία** διατηρεῖ 4 διδασκαλεῖα θηλέων μετὰ ἰδίων

προτύπων, ἐν Ἀθήναις, 1) τὸ **Ἀρσίκειον**, ἰδιαιτέρον ἐσωτερικῶν μαθητῶν διδασκαλεῖον, 2) τὸ διδασκαλεῖον τῶν ἐξωτερικῶν μαθητῶν, 3) τὸ ἐν Κερκύρᾳ, καὶ 4) τὸ ἐν Πάτραις ἤδη ἱδρυόμενον Παρθεναγωγεῖον καὶ διδασκαλεῖον ἐξωτερικῶν καὶ ἐσωτερικῶν μαθητῶν. Τὰ διδασκόμενα μαθήματα εἶναι θεωρητικὰ καὶ τεχνικὰ. Καὶ ὅ ρ η τ ι κ ἄ μ ἔ ν, τὰ Φρησκευτικὰ, Ἑλληνικὰ, Μαθηματικὰ, Γεωγραφία, Φυσιογραφικὰ, Ἱστορικὰ, Παιδαγωγικὰ, Οἰκιακὴ Οἰκονομία, Κοσμογραφία καὶ Γαλλικὰ, τεχνικὰ δὲ Καλλιγραφία, Ἰχνογραφία, Ὡδική, Γυμναστικὴ καὶ Χειροτεχνήματα.

Ἀπὸ τοῦ 1836 μέχρι τοῦ 1890 ἐνεγράφησαν εἰς τὸ **Ἀρσίκειον** 45 χιλ. περίπου μαθητῶν. Κατὰ τὸ διάστημα τῶν 54 τούτων ἐτῶν περίπου 2,500. Ἑλληνίδες ἔλαβον τὸ πτυχίον, 1500 ἀπεφοίτησαν μετὰ μόνου τοῦ ἀπολυτηρίου τῆς ἀνωτάτης τάξεως ὡς τελειόφοιτοι. Αἱ τακτικῶς ἀκολουθήσασαι τὰ μαθήματα τοῦ **Ἀρσικείου** ἐσωτερικῶν καὶ ἐξωτερικῶν ὡς καὶ τοῦ ἐν Κερκύρᾳ Παρθεναγωγείου ἀπὸ τοῦ 1836—90 ἀνήλθον εἰς 15,000 αἴτινες διὰ τῆς κατ' ἔτος ἀνανεώσεως τῶν εἰσητηρίων ἀπετέλεσαν τὸν ἄνω ἀριθμὸν τῶν 45 χιλ. ἐγγραφείσων.

Ἐκ τῶν ἐπισήμων τούτων ἀριθμῶν, κατέρχονται οἱ ἀγλαοὶ κερκοὶ τῶν Παρθεναγείων τῆς **Φ. Ἑταιρίας**. «Αὕτη παρίσταται ὡς ἡ κυριώτατος τῆς γυναικείας ἐκπαιδεύσεως μοχλός. Διότι ἂν καὶ κατόπιν ἐπολλαπλασιάσθησαν τὰ ὑπὸ τῶν δῆμων καὶ τῆς κυβερνήσεως συντηρούμενα δημοτικὰ σχολεῖα τῶν θηλέων, ἂν καὶ ἄλλα ἀνώτερα παρθεναγωγεῖα ἱδρῖθησαν ἔν τε τῇ πρωτευούσῃ καὶ ταῖς ἐπαρχίαις, καὶ τῇ δούλῃ Ἑλλάδι, οὐχ ἦτον ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐν τῷ **Ἀρσικεῖῳ** καὶ λοιποῖς παρθεναγωγείοις τῆς **Φ. Ἑταιρίας** ἐκπαιδευομένων κορασιῶν εἶναι ἀσυγκρίτως μεγαλειότερος, αἱ δὲ διδάσκουσαι ἐν τοῖς ἄλλοις Παρθεναγωγείοις τῆς ἐλευθέρας καὶ δούλης Ἑλλάδος ὑπῆρξαν παιδευόμενα τοῦ **Ἀρσικείου**».

Δικαίως λοιπὸν θεωρεῖται ἡ Ἑταιρία αὕτη ὡς τὸ ἐθνικώτερον καὶ τὸ μᾶλλον κοινωφελές τῶν ἐν Ἑλλάδι ἱδρυμάτων. Δικαίως καὶ ὁ Ἑλληνικός λαὸς εὐλογεῖ τὰ δόνματα τῶν ἱδρυτῶν καὶ τῶν εὐεργετῶν αὐτῆς καὶ εὐγνωμονεῖ αὐτοῖς διότι βλέπει ἐπόσων ἀγαθῶν πρόξενος γίνεται ἡ τοιαύτη τοῦ γυναικείου φύλου ἐκπαίδευσις, παρασκευάζουσα καταλλήλως αὐτὴ εἰς τὴν τακτικὴν ἐκπλήρωσιν τῶν καθηκόντων αὐτοῦ ἔν τε τῇ οἰκογένειᾳ καὶ τῇ κοινῳνίᾳ.

Διὰ τῆς καλῶς ἐννοουμένης ἐκπαιδεύσεως, τῆς βασιζομένης εἰς τὴν εὐσέβειαν, τὴν φιλοπατρίαν, τὴν φιλέργειαν, ἢ καταστῶσιν ἱκαναὶ αἱ γυναῖκες νὰ ἐκτελέσωσι κάλλιον τῶν ἀμαθῶν, τὴν ὑψηλὴν αὐτῶν ἀποστολὴν εἴτε ὡς ὕψατες, εἴτε ὡς σύζυγοι,

εἶτε ὡς μητέρες. «Ὡς πολίτιδες μὲν, αἱ Ἑλληνίδες, αἱ διδραχθεῖ-
σαι τὴν ἱστορίαν τῆς ἐνδόξου πατρίδος των, αἱ γνωρίζουσαι τὸ
ἀρχαῖον τῆς Ἑλλάδος μεγαλεῖον καὶ τὰς συμφορὰς τῆς μακρᾶς
δουλείας τῶν πατέρων μας, τὸν ὑπεράνθρωπον ἥρωισμὸν τῶν
παραδοσάντων ἡμῖν πατρίδα ἐλευθέραν θὰ γνωρίζωσι κάλλιον
τῶν ἀμαθῶν τί ἀξιζεῖ ἐλευθερίαν καὶ τίνα τὰ πρὸς τὴν πατρίδα
καθήκοντα Ὡς σύζυγος δὲ ἡ ἐγγράμματος Ἑλληνίς ἔσται καλ-
λιτέρα σύντροφος τοῦ ἀνδρός της, δυναμένη νὰ βοηθήσῃ αὐτὸν
εἰς τὰς βιωτικὰς ἀσχολίαις της, νὰ τὸν παραμυθήσῃ καὶ ἐγκαρ-
δύσῃ ἐν ταῖς καταδύρομαῖς της τύχης συμμεριζομένη μετ' αὐτοῦ
τὰ βάρη τῆς ἀνατροφῆς καὶ παιδεύσεως τῶν τέκνων. Ὡς μήτηρ
τέλος ἡ σπουδάζουσα γυνὴ δύναται νὰ παιδαγωγήσῃ κάλλιον τὰ
τέκνα αὐτῆς καὶ ν' ἀναπτύξῃ τὰς ἠθικὰς καὶ πνευματικὰς αὐτῶν
δυνάμεις».

Μόρφωσις λοιπὸν καλῶν μητέρων ὥστε νὰ καταστῶσιν ἱκαναὶ
νὰ ἐκπληρώσωσι τὴν σωτήριον αὐτῆν ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἀποστολήν,
ἰδοὺ ὁ κύριος σκοπὸς τῆς τῶν ὀηλέων παιδεύσεως, ἣτις παρέχε-
ται ἐν τοῖς Παρθεναγωγεῖς τῆς **Π. Ἑταιρείας**. Ἐν πνεύτῃ τῆ
βίῃ αὐτῆς διαπνέει τὸ ἄρωμα τῆς εὐσεβείας τῆς φιλοπατρίας καὶ
τοῦ καθήκοντος. Τὰ ἀγαθὰ δὲ ταῦτα δὲν περιωρίσθησαν μόνον
ἐν τῇ ἐλευθερᾷ Ἑλλάδι ἀλλὰ πανταχοῦ ὅπου ὑπάρχει ἑλληνι-
σμός. Ἡ **Π. Ἑταιρεία** ἄρα πράττειται οὕτω ὡς καθήκοντα
Πανελληνίου, ἀνυπολόγιστους προσεσενεγ-
κὸν ὑπερηρώσιας εἰς τὸ Ἑθνος, ὡς ἡ πνευματικὴ
μήτηρ ἀπάσης τῆς Ἑλληνικῆς νεολαίας.

Ἐπισφραγίζω τὸ ἀποβνὸς τοῦτο ἐγκώμιον τῆς **Π. Ἑταιρείας**
διατρωνῶν καὶ ἀπὸ τῆς θέσεως ταύτης τὴν ἀπειρον εὐγνωμοσύ-
νην ἣν αἰσθάνεται ἡ πόλις τῶν Πατρῶν πρὸς πάντας τοὺς λα-
βόντας τὴν πρωτοβουλίαν καὶ τοὺς ὀπωσθήποτε συντελέσαντας
εἰς τὴν ἐν τῇ βασιλίδι ταύτῃ τῆς Πελοποννήσου τόσῃ ἀναγκαίαν
ἰδρυσιν Παρθεναγωγείου πανομοιότυπου τοῦ ἐν Ἀθήναις **Ἀρ-
σικεῖου** τὴν εὐγνωμοσύνην πρὸς τὸ Διοικητικὸν Συμβού-
λιον τῆς **Π. Ἑταιρείας** ὅπερ ἐνέκρινε τὴν ἰδρυσιν αὐτοῦ, τε-
λείαν διοργανώσιν καὶ συντήρησιν, εὐγνωμοσύνην πρὸς τὴν δη-
μοφιλή τῶν Πατρῶν δημοτικὴν ἀρχὴν, τὸν φιλόμουσον Δήμαρ-
χον καὶ τὸ Δημοτικὸν Συμβούλιον, ὃ προθύμως λίαν ἐχορήγησε
τὴν ἀδρὰν δαπάνην τοῦ μισθώματος καὶ τῶν ἐπισκευῶν τοῦ εὐ-
ρυχώρου τοῦτου οἰκοδομήματος, κυροῦσα οὕτως ἐπισήμως τὴν
χρησιμότητα τοῦ Παρθεναγωγείου τοῦτου καὶ τὰς ἐξ αὐτοῦ ὠφε-
λείας.

Ἀποβλέψωμεν πάντες εὐέλπιδες εἰς τὴν χρησιμότητα ταύτην
καὶ ἐκτιμήσωμεν θεόντως τὰς ὠφελείας τοιοῦτου ἰδρύματος. Περι-
βάλλωμεν διὰ τῆς στοργῆς καὶ τῆς εὐλαβείας ἡμῶν τὸ σεμνὸν

τοῦτο ἱερὸν τῆς παρθενίας. Ἐργασθῶμεν πάντες ὅπως τὸ Παρθεναγωγεῖον τοῦτο, κλάδος τοῦ μεγάλου ἐν Ἀθήναις καθιδρύματος, ὑπὸ τὴν σκέπην τοῦ Ὑψίστου, ὑπὸ τὴν ἔμφροναν καὶ μητρικὴν διοίκησιν καὶ τὰ φῶτα πεπειραμένης διευθυντρίας, ὑπὸ τὴν ἀγάπην, ἐκτίμησιν καὶ συνδρομῆν τῆς πατραϊκῆς κοινωνίας προαγόμενον ὁσημέραι καὶ τελειοποιούμενον ἀποφέρῃ τοὺς προσδοκώμενους πολυτίμους καρποὺς, φυτῶριον εὐθαλὲς ἀποβαῖνον φιλοστόργων θυγατέρων, ἀξίων κοινωνῶν τοῦ βίου, καλῶν πρὸ πάντων μητέρων καὶ ἐπιδαψιλεύσῃ δι' αὐτῶν εἰς τὴν οἰκογένειαν καὶ τὴν πατρίδα τὰ θεάρεστα ἀγαθὰ τῆς Χριστιανικῆς καὶ Ἑλληνοπροπευῶς αὐτῶν μορφώσεως.

Αἱ Ἑλληνίδες κρατοῦσιν ἐν χερσίν αὐτῶν τὸ μέλλον τῆς κοινωνίας. Ἡ βελτίωσις τῆς τύχης αὐτῆς συνδέεται μὲ τὴν βελτίωσιν τῆς ἐκπαιδεύσεώς των. Ἀπὸ αὐτὰς ὡς μητέρας ἐξαρτᾶται μᾶλλον, ἢ ἀπὸ τοῦ νόμου, ἡ σωτηρία ἐπίδρασις ἐπὶ τῶν ἠθῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Ἐργαζόμενοι ὑπὲρ αὐτῆς παρασκευάζομεν εὐδαιμον τῇ πατρίδι τὸ μέλλον.

Ἐν Πάτραις 30 Ἰανουαρίου 1892.

ΑΙ ΒΙΟΤΕΧΝΙΚΑΙ ΣΧΟΛΑΙ

ΕΝΑΡΚΤΗΡΙΟΣ ΛΟΓΟΣ

ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣ ΕΙΣ ΤΑ ΕΓΚΑΙΝΙΑ

ΤΗΣ ΒΙΟΤΕΧΝΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΠΑΤΡΩΝ

τὴν 2 Νοεμβρίου 1897.

Φίλη Ὁμήγυρις

Εὐχαρίστως ἐπιτελῶ τὴν ἐντολὴν τῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Βιοτεχνικῆς Σχολῆς ὅπως ἀναπτύξω τὸν σκοπὸν καὶ τὴν χρησιμότητα αὐτῆς. Καταλαμβάνων δὲ πρῶτος τὴν ἔδραν ταύτην εὐχαριστῶ πάντας τοὺς τιμήσαντας διὰ τῆς παρουσίας των τὴν σεμνὴν ταύτην πανήγυριν τῶν ἐγκαϊνίων, συγχαίρω δὲ καὶ συμπάσῃ τῇ τῶν Πατρῶν πόλει διὰ τὸ ζῶηρόν ἐνδιαφέρον ὃ ἐπεδείξατο ἐπὶ τῇ ἰδρύσει τῆς Βιοτεχνικῆς ταύτης Σχολῆς. Τὸ ἐνδιαφέρον τοῦτο τιμᾷ μεγάλως αὐτὴν, προσιώνιζεται δὲ τὴν εὐδωσιν τοῦ κοινωφελοῦς ἡμῶν ἔργου, περὶ τῆς χρησιμότητος τοῦ ὁποίου πείθεται τις ἐξετάζων τοὺς λόγους ὑφ' ὧν ὠρμήθησαν αἱ νεώτεραι Εὐρωπαϊκαὶ κοινωναὶ εἰς ἴδρυσιν οὐ μόνον ἀνωτέρων ἐπαγγελματικῶν σχολῶν ἀλλὰ καὶ εἰς πολλαπλασιασμὸν τῶν βιοτεχνικῶν σχολῶν χάριν τῆς τεχνικῆς τῶν ἐργατῶν ἐκπαιδεύσεως.

Ἡ Τεχνικὴ Ἐκπαίδευσις ἤρξατο νὰ ἐπισύρῃ κατὰ προνόμιον τὴν μέριμναν πάντος τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου ἀρτοῦ ἢ ἀνακλήρωσις τῶν ἀρχῶν τῆς ἐλευθερίας καὶ ἰσότητος, συμπίπτουσα μὲ τὴν θαυμασίαν ἀνάπτυξιν τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν μὲ τὴν διάδοσιν τῶν ἀτμομηχανῶν καὶ τῶν τηλεγράφων, ἠνέφξεν εἰς τὴν ἀνθρώπινην δραστηριότητα στάδιον εὐρὸν καὶ ἀπέραντον. Πᾶσαι αἱ δεξιότητες τοῦ πνεύματος καὶ τῶν χειρῶν εὐρίσκουν ἐν τῷ σταδίῳ τούτῳ ἐργασίαν, ἀμοιβὴν καὶ προαγωγὴν. Ἡ ἐργασία, ἀπαλλαγείσα ἀπὸ τὰ δεσμὰ τῶν κοινωνικῶν προλήψεων, τυγ-

χάνει παντοῦ προστασίας καὶ τιμῆς. Παντοῦ διακρίνεται θέσις τιμητικῆ καὶ ἐπίζηλος διὰ τὸ ἄμετρον πλῆθος τῶν ἐργατῶν τῆς γεωργίας καὶ βιομηχανίας καθοδηγουμένων ὑπὸ τοῦ φωτός τῆς ἐπιστήμης, μορφουμένων διὰ τῆς καταλλήλου τεχνικῆς ἐκπαίδευσως, ἀπαραιτήτου εἰς τὴν παραγωγὴν αὐτῶν καὶ τὴν ἀνάπτυσιν τῆς Ἐθνικῆς βιομηχανίας.

Εἰς πλάσας τὰς βιομηχανικὰς χώρας τῆς Εὐρωπαικῆς Ἡπείρου (πλὴν τῆς Ἑλλάδος) ἀνεπτύχθη κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ῥοπή ἀκατάσχετος πρὸς ἀνάπτυσιν τῶν Ἐθνικῶν Βιομηχανικῶν. Παντοῦ χάριν αὐτῆς ἰδρύθησαν σχολαὶ πολυάριθμοι, βιομηχανικὰ μουσεῖα, ἐταιρεῖαι, καὶ ἐκθέσεις. Πάντες οἱ λαοὶ καταγίνονται εἰς τελειοποίησιν τῆς τεχνικῆς διδασκαλίας καὶ παρ' αὐτῆς ζητοῦσι τὰ μέγιστα ὅπως ἐπαρκέσωσιν εἰς τὴν ὀνημέραν διανοουμένην οἰκονομικὴν πάλην ἣτις πεισματώδης διεξάγεται μεταξὺ τῶν Ἐθνῶν ὅσα ποιοῦνται μεγάλην ἐξέκρωσιν γεωργικῶν καὶ βιομηχανικῶν προϊόντων. Ἐκαστος αὐτῶν ἐργάζεται ὅπως ἀποκτήσῃ ὑπεροχὴν ἐπὶ τῶν ἄλλων διὰ τῆς πρωτοτυπίας καὶ ἀξίας τῶν τεχνουργημάτων του ἃ ἐπιζητεῖ διὰ μορφώσεως ἐπιδείξιων τεχνικῶν. Οὕτως ἐξεργεῖται τὸ καταπληκτικὸν τῶν φαινόμενον τῆς πρὸς τὴν σκοπὴν τοῦτον ἰδρύσεως πανταχοῦ Βιοτεχνικῶν σχολῶν.

Αἱ βιοτεχνικαὶ σχολαὶ (écoles techniques) σκοπὸν ἔχουσι νὰ παράσωσιν εἰς τοὺς μαθητευομένους καὶ τοὺς ἡμεροβίους τεχνίτας (ἐκτὸς τῶν ὠρῶν τῆς καθήμερινης ἐργασίας) τὰς ἐπιστημονικὰς καὶ καλλιτεχνικὰς γνώσεις ὅσας χρῆσιμῶσιν εἰς αὐξήσιν τῆς οἰκονομικῆς ἀξίας τῆς παραγωγῆς, ἣτις διὰ τῶν γνώσεων αὐτῶν καθίσταται ταχυτέρα καὶ τελειοτέρα. Οὕτως οἱ τεχνίται συμπληροῦσι διὰ τῆς θεωρίας τὴν ἐν τῇ τεχνουργίᾳ πρᾶξιν. Τὰ ἐσπερινὰ ταῦτα σχολεῖα παρέχουσι, ἀνευ ἀπωλείας χρόνου καὶ δωρεὰν σχεδόν, τὴν πολύτιμον συνδρομὴν ἐδραίας διδασκαλίας, διεγείρουσι τὴν πρὸς τὸ ἐπάγγελμα κλίσιν, ἀνυψοῦσι καὶ εὐρύνουσιν αὐτό.

Ἄλλ' ἂν τὰ ἔθνη ταῦτα, τὰ τῶσιν προηγημένα εἰς τὴν βιομηχανίαν περὶ πολλοῦ ποιώντα τὴν τῶν τεχνικῶν ἐκπαίδευσιν ὅπως ὑπερισχύσωσιν εἰς τὸν διεθνή συνγωνισμόν, τί ἐπράξαμεν ἡμεῖς παρ' οἷς ἡ Βιομηχανία εὐρίσκειται εἰς νηπιώδη κατάστασιν, οἱ ἔθνη καὶ πόροι ἀνεκμετάλλευτοι, μαρκαρμὸς δὲ ἐπικρατεῖ εἰς ἔλους τοὺς κλάδους τῆς ἔθνικῆς παραγωγῆς ἐπενεγκῶν τὴν οἰκονομικὴν τῆς χώρας νέκρωσιν καὶ τὴν χρεωκοπίαν;

Ἐν Ἑλλάδι, τῇ μητρὶ ταύτῃ τὸ πάλας τῶν τεχνῶν, ὡς πρὸς τὴν μὸρφωσιν τῶν Βιοτεχνῶν οὐδεμίαν ἔχομεν δυστυχῶς ν' ἀναγράφωμεν κυβερνητικὴν ἐνέργειαν. Τοῦ ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου Ὀθωνος ἰδρυθὲν τῇ 1837 Πολυτεχνεῖον, ρυθμισθὲν δὲ κατόπιν τῇ

1878 εις **Σχολεῖον τῶν Βιομηχανῶν Τεχνῶν**, σκοπεῖται ἰδίως τὴν μόρφωσιν πολιτικῶν μηχανικῶν καὶ ἐργοδηγῶν. Σχολεῖον καθυπερδιὰ τοὺς τεχνίτας οὐδὲν συνέστη μέχρι πρό τινων ἐτῶν.

Μόνον τὸ ἐν Ἀθήναις Ὀρφανότροφεῖον τοῦ Χατζηκώστα καὶ τὸ ἐν Πειραιεὶ καὶ ἡ ἀπὸ τοῦ 1865 εὐδακίμως λειτουργοῦσα «**Ἑταιρεία τῶν φίλων τοῦ λαοῦ**», εἰσι τὰ μόνα σχολεῖα ἐν Ἑλλάδι τὰ ἐπιδιώκοντα τὴν ἐκπαίδευσιν τεχνιτῶν. Καὶ ὀφείλω νὰ μνημονεύσω μετ' ἐπαίνων τὸν ἄρτιον διοργανισμὸν τῶν ὀρφανοτροφείων τούτων ἐν οἷς τὰ ὀρφανὰ μανθάνουσι τὴν ραπτικὴν, ὑποδηματοποιεῖαν, βιβλιοδετικὴν, ξυλουργίαν καὶ τὴν μουσικὴν χωρὶς νὰ παραμελῆται καὶ ἡ κατ' ἀνθρώπων μόρφωσις τῶν παιδῶν τούτων διὰ διδασκαλίας τῶν μαθημάτων ὅσα διδάσκονται εἰς τὰ δημοτικὰ σχολεῖα. Ἄξιοι δὲ πάσης τιμῆς εἶναι οἱ κατὰ καιροὺς ἀφιλοκερδῶς ἐργαζόμενοι εἰς τὴν **Ἑταιρίαν τῶν Φίλων τοῦ Λαοῦ**, ἥτις ἀπόρροια ἰδιωτικῆς ἐνεργείας, ὀρμηθεῖσα ἐξ εὐτελεστάτων ἀρχῶν ἠξιώθη ν' ἀποκτήσῃ οἰκημα ἀξιοπρεπῆς καθιερωμένον εἰς τὸ κοινωφελές ἔργον τῆς Ἑταιρίας καὶ δισεκασμένον χάριν τῆς λαϊκῆς διδασκαλίας. Καὶ μὲν ἡ Ἑταιρεία αὕτη ἐὲν ἔχει συστηματικῶς διοργανωμένην σχολὴν ἐπαγγελματικὴν, συμβάλλει ὅμως εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἐργατῶν ἔστω καὶ ἂν αὕτη ἐπιδιώκῃται μόνον κατὰ θεωρίαν, οὐχὶ δὲ κατὰ πράξιν.

Ἀμφότερα ταῦτα ἔγνω νὰ συνδυάσῃ ἡ ἐν Ἀθήναις «**Ἑλληνικὴ Βιοτεχνικὴ Ἑταιρεία**», περὶ ἧς ὀφείλω νὰ ἐνδιατρίψω διότι ὑπὸ τὰς ἐμπνεύσεις τῆς καὶ σύμφωνα μὲ τὸν προσρισμὸν τῆς ἐλπίζω, σὺν Θεῷ, νὰ λειταυγήσῃ ἡ Βιοτεχνικὴ τῶν Πατρῶν Σχολή, ἣν σήμερον ἐγκαινιάζομεν.

Ἡ **Ἑλληνικὴ Βιοτεχνικὴ Ἑταιρεία** ἱδρυθεῖσα τὴν 5 Δεκεμβρίου 1892, σκοπεῖ τὴν ἐν Ἑλλάδι προαγωγὴν καὶ ἀνάπτυξιν τῆς τεχνικῆς διδασκαλίας, τὸν σκοπὸν δὲ τούτον ἐπιδιώκει διὰ παντὸς ἐφικτοῦ τρόπου, κυρίως διὰ διδασκαλίας καταλλήλου εἰς τὰς ἐπαγγελματικὰς τάξεις, διὰ συστάσεως τεχνολογικῶν συλλογῶν, βιβλιοθηκῶν καὶ δημοσίων διαλέξεων, προσέτι δὲ διὰ διαρκῶν ἐκθέσεων τῶν προϊόντων τῆς ἐγχωρίου βιομηχανίας.

Καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν τούτον ἱδρυσεν αὕτη ἐν Ἀθήναις (σκοπεῖ δὲ νὰ ἱδρῦσῃ καὶ εἰς τὰς κυριώτερας πόλεις τοῦ κράτους) **Νυκτερινὴν Βιοτεχνικὴν Σχολὴν** ἐν ἣ νὰ διδάσκωνται εἰς τοὺς τεχνίτας οἱ διάφοροι κλάδοι τῶν βιοτεχνιῶν εἰς μαθήματα, καθ' ἃ αἱ ἐπιστημονικαὶ γνώσεις ἀπλοποιούμενα: θὰ ὡς καταληπτὰ τοῖς πάσιν, ὠθουμένης εἰς χρῆσιν καὶ τῆς ἐφαρμογῆς.
Ἄμα τῇ συστάσει αὐτῆς ἀθρόα: ἐπηκολούθησαν αἱ ἐγγραφαὶ

μαθητῶν ὧν ὁ ἀριθμὸς ἀπὸ 400 βαίνει ἡμετέροι αὐξῶν. Τόσον μεγάλη δὲψα τεχνικῆς μορφώσεως φέρει εἰς τὰ μαθητικά αὐτῆς βάρβαρα ἐργάτας καὶ μαθητευομένους ἐξ ὄλων τῶν συντεχνιῶν, ξυλουργοῦς, ἐπιπλοποιοῦς, φανοποιοῦς, σιδηρουργοῦς, χρυσοῦς, ἐιδιλοδέτας καὶ τυπογράφους. Εἰς τοὺς διακρινόμενους ἐξ αὐτῶν εἶδονται ἐτησίως βραβεῖα εἰς εἶδη χρήσιμα εἰς τὴν τέχνην των.

Τὰ ἐν αὐτῇ διδασκόμενα **μαθήματα** δύνανται νὰ θεωρηθῶσι γενικῶς χρήσιμα εἰς τὰς πλείστας τεχνουργίας. Εἶνε δὲ ταῦτα. Πρακτικὴ Ἀριθμητικὴ, πρακτικὴ Γεωμετρία, στοιχεῖα Φυσικῆς, Χημείας, Κοσμηματογραφία, Ἰχνογραφία, Χειροτεχνικά ἀσκήσεις καὶ Πλαστική.

Ἡ ἄμεσος, ἡ χειροπιαστή, οὕτως εἶπειν, ὠφέλεια, ἣν παρέχει ἡ Βιοτεχνικὴ Ἑταιρία εἶνε ὅτι μορφώνει τοὺς ἐργάτας καὶ ἀναπτύσσει αὐτοὺς ὀξύνουσα τὴν καλαισθησίαν τοῦ βλέμματος, ἀσκοῦσα εἰς δεξιότητα καὶ εὐκαμψίαν τὴν χεῖρά των, διδάσκουσα γνώσεις τεχνικάς, ὥστε νὰ καταστήσῃ αὐτοὺς ἐφαμίλλους πρὸς τοὺς Εὐρωπαϊκοὺς τεχνίτας. Καὶ πρὸς τὴν τεχνικὴν δὲ ἐφαρμογὴν ἐποιήσατο ἐπιτυχῶς τὸ πρῶτον βῆμα εἰσπαγαίονσα πέρυσι τὴν Πλαστικὴν, αὐτὴν δὲ θὰ ἀκολουθήσῃσι καὶ ἄλλαι ἀσκήσεις ἐφαρμογῆς.

Ἰλὴν τῆς τεχνικῆς μορφώσεως σκοπεῖ ἡ Βιοτεχνικὴ Ἑταιρία νὰ διδάξῃ εἰς τοὺς μαθητὰς αὐτῆς καὶ πᾶν ὅ,τι δύνανται νὰ καταστήσῃ αὐτοὺς ἠθικῶς καλοὺς ἐργάτας, νὰ τοῖς ἐμπνεύσῃ τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν ἐργασίαν, τὴν συναίσθησιν καὶ ἐκτίμησιν τῆς ἀξίας αὐτῆς, διδάσκουσα ἱστερίας καὶ βιογραφίας μεγάλων ἐφευρετῶν, φιλοπόνων ἐργατῶν, οἵτινες ἐκ τῆς θέσεως ἀπλοῦ ἐργάτου κατῶρθωσαν διὰ τῆς μελέτης, τῆς ὑπομονῆς καὶ τῆς φιλοπονίας των, νὰ καταστῶσιν εὐεργεταὶ τῆς ἀνθρωπότητος καὶ νὰ ἀποθανατίσωσι τ' ὄνομά των. Διὰ τοιούτων παραδειγμάτων ἐκ τοῦ εἶδους τῶν ἡρώων ἐκείνων τῆς ἐργασίας οὗς ἀπεθανάντισεν ὁ σφόδρ Σμάιλτζ, ζητεῖ νὰ ἐμβάλῃ εἰς τὰ στήθη τῶν Ἑλλήνων ἐργατῶν τὴν φιλοτιμίαν, τὴν ἀμίλλαν ὅπως ἐργασθῶσι καὶ διὰ τῆς τέχνης ἀναδειχθῶσι χρήσιμοι καὶ τίμιοι γινόμενοι πολῖται.

Ἐπὶ τέλους ἡ Βιοτεχνικὴ Ἑταιρία τῶν Ἀθηνῶν διοργανεῖ κατ' ἔτος ἐν τῷ Ζαππεῖῳ Μεγάρῳ **ἐκθεσιν** τῶν ἐγχωρίων προϊόντων, ἥτις κάτοπτρον οὖσα τῆς κερ' ἡμῖν βιοτεχνικῆς δρασεως, θέλει συντελέσει εἰς τὴν δι' ἀμίλλης βελτίωσιν καὶ προαγωγὴν τῆς Ἑθνικῆς παραγωγῆς.

Τοιαύτη, ἐν ὀλίγοις, ἡ **Ἑλληνικὴ Βιοτεχνικὴ Ἑταιρία**. Εἶπον ὅτι ὁ σκοπὸς τῆς εἶνε μέγας, πρὸς ὃν ἀφιερῶθησαν ἄνδρες ἕξοχοι τὴν ἐπιστήμην καὶ τὸν πλοῦτον, μετὰ πάθους εἰς

αὐτὸν τὸν σκοπὸν ἀφοσιωθέντες. Τιοῦτοι ἐλπίζω νὰ μὴ λείψωσι καὶ ἀπὸ τὰς ἄλλαις τοῦ Κράτους μεγάλας πόλεις.

Καὶ ἰδοὺ ἡ πρωτεύουσα τῆς Πελοποννήσου, ἡ ἱστορικὴ τῶν Πατρῶν πόλις δίδει τὸ σύνθημα τῆς διακλαδώσεως τοῦ εὐγενοῦς σκοποῦ τῆς ἐταιρίας ταύτης. Ἐυρέθησαν ἐν αὐτῇ ἄνδρες, τὰ πρῶτα φέροντες ἐν ταῖς γράμμασι καὶ τῷ ἔμπορίῳ, ἀρωγοὶ δὲ πάντοτε τῶν καλῶν ἔργων⁽¹⁾ οἵτινες συνεννοήθησαν καὶ ἀπεφάσισαν νὰ θέσωσι τὰ θεμέλια τῆς βιοτεχνικῆς Σχολῆς, ἧς σήμερον τελοῦμεν ἐπ' αἰσίοις τὰ ἐγκαίνια.

Ἡ Βιοτεχνικὴ Σχολὴ Πατρῶν ἀποβλέπει, τὸ μὲν εἰς τὴν ἠθικὴν καὶ πνευματικὴν μόρφωσιν τῶν λαϊκῶν τάξεων δι' ἐσπερινῶν μαθημάτων εἰς γλώσσαν δημώδη καὶ ἀπλοῦσκήν γενομένων ἐπὶ τὸ πρακτικώτερον καὶ κατὰ συνέπειαν ὅντως διδακτικῶν, τὸ δὲ εἰς τὴν πνευματικὴν καὶ τεχνικὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἐργατῶν ἢ βιοτεχνῶν δι' ἐσπερινοῦ σχολείου, ἐν τῷ ὅποιῳ αἱ διὰ τέχνας προσωρισμένοι ἢ μορφοῦνται μεθοδικῶς ἐν τῇ βιοτεχνίᾳ προσκτώμενοι στοιχειώδεις καὶ τεχνικὰς γνώσεις, ἀναγκαίας ὅπως καταστάσῃν ἐπιδιέξιοι τεχνίται, ἐν γένει δὲ χρησίμους εἰς τὸν πρακτικὸν βίον.

Πρὸς πλήρη ἐξυπηρέτησιν τοῦ ἀνωτέρω σκοποῦ συνιστάται ἰσὺν ἐσπερινὴ σχολὴ διαλέξεων προσιτῆ εἰς πάντας ἐν γένει τοὺς φιλομαθεῖς πολίτας πάσης ἡλικίας καὶ τάξεως καὶ 2ον σχολεῖον τεχνιτῶν, ἐν τῷ ὅποιῳ θὰ ἐγγράφωνται μαθηταὶ ὑποχρεούμενοι εἰς τακτικὴν καθ' ἐσπέραν φοίτησιν, σπουδῆν καὶ ἐνιαύσιον δοκιμασίαν.

Καὶ αἱ μὲν **λαϊκαὶ διαλέξεις** θὰ γίνωνται ἐπὶ τῶν ἐν τῷ προγράμματι τῆς σχολῆς ἀναγεγραμμένων μαθημάτων, ὑπὸ ὀρισμένων καθηγητῶν καὶ διδασκάλων ἐν ὀρισμέναις ἡμέραις.

Διὰ τῶν διαλέξεων τούτων ζητεῖ ἀθορύβως νὰ διαπαιδαγωγῆσθαι μὲν τοὺς πολλοὺς, νὰ μορφώσῃ τὴν καρδίαν καὶ τὸν νοῦν αὐτῶν, νὰ προσελκύσῃ δὲ ἰδίᾳ τοὺς ἐπιδοθησομένους εἰς βιοτεχνικὰς τέχνας καὶ παρασκευάζῃ αὐτοὺς, ὥστε τὸ τμήμα τοῦτο διαλέξεων τυγχάνει ἐσπερινὸν λαϊκὸν διδασκῆριον διὰ πάντας τοὺς πολίτας.

Τὸ δὲ **Σχολεῖον τῶν Τεχνιτῶν**, ἡ καθαυτὸ Βιοτεχνικὴ Σχολή, ὅπερ εἶναι ὁ κύριος σκοπὸς τοῦ ἰδρύματος τούτου, ἔργον

(1) Οὗτοι εἰσὶν οἱ κ. κ. Κωνσταντῖνος Γ. Παπαγιάννης, Γεράσιμος Κόγκος, Σπυρίδων Γ. Τριάντης, Στέφανος Μόσχοβις, Ἄρ. Μεσσηνέζης, Χρήστος Σταμπάδος, Γ. Ἀθανασιάδης. Εὐθ. Καράκαλος, Ἄλβερτος Ἄμβουργερ, Δ. Κρεμμίδας καὶ οἱ κ. κ. Σπυρίδων Δουκάκης, Ἰωάννης Βέρριος καὶ Σταμ. Θεοχάρης.

ἔχει νὰ μορφώσῃ εἰδικῶς τοὺς βιοτέχνους, καθιστῶν αὐτοὺς εἰδή-
 μονας ἀναγνώσεως καὶ γραφῆς ἐν τῇ πρώτῃ τμηματι, ἐν τῇ
 δευτέρῃ δὲ διδάσκει αὐτοὺς τὰς ἀπαραιτήτους ἐπιστημονικὰς
 γνώσεις ἐπὶ τῶν ἑποίων στηρίζεται σήμερον ἡ ἀνάπτυξις καὶ
 πρόοδος πάσης πρακτικῆς τέχνης. Τοιαῦτα δὲ εἶναι ἡ **Πρα-
 κτικὴ Ἀριθμητικὴ, ἡ Γεωμετρία, ἡ Γραμμικὴ
 Ἰχνογραφία, ἡ Γεωμετρικὴ Ἰχνογραφία, ἡ Κο-
 σμηματογραφία** κλπ. Ὡστε τὸ Σχολεῖον τοῦτο ἔσεται προ-
 παρασκευαστικὸν διὰ τὸν τεχνίτην, θέλει δὲ λειτουργεῖ κατὰ
 τὸ πρότυπον τῆς ἐν Ἀθήναις Βιοτεχνικῆς Ἐταιρίας.

Ἄλλὰ καὶ περὶ τῆς πρακτικωτέρας μορφώσεως τῶν τεχνιτῶν
 θέλει μεριμνήσει δεόντως ἡ Σχολὴ αὕτη, ἰδρύουσα προϊόντως
 τοῦ χρόνου καὶ ἔταν ἐπιτρέψωσιν εἰ πόροι αὐτῆς, ἐκ συνδρομῶν
 καὶ δωρεῶν τῶν συμπολιτῶν, **Τμημα Τεχνικῆς Ἐφαρμο-
 γῆς** τῶν διδασκόντων, εἰς τὸ ἑποῖον εἰ ἐκ τοῦ προκαταρκτικοῦ
 ὡς ἄνω σχολεῖου ἀποφοιτήσαντες τεχνῖται, κάτοχοι ἤδη ἐπαρ-
 κῶν ἐπιστημονικῶν γνώσεων. Ὁ ἀσκῶνται εἰς τὴν ἐφαρμογὴν
 καθιστάμενοι οὕτω τεχνῖται ἐπιδέξιοι.

Ἐκτὸς τούτων ἡ Σχολὴ σκέπτεται νὰ δημιουργήσῃ καὶ
Τμημα Ἐμπορικῶν Μιθημάτων πρακτικῶν διὰ τοὺς
 ἐμποροῦπκλήλους. Μέχρις οὗτου συστηθῆ ἡ ὑπὸ τῆς Κυβερνή-
 σεως μελετωμένη Ἐμπορικὴ Σχολὴ ἐν Πάτραις, τὸ τμημα
 τοῦτο θὰ προσφέρῃ ὅπως δῆποτε ἀρκετὴν βοήθειαν εἰς τὴν μόρ-
 φωσιν τῆς διὰ τὸ ἐμπόριον προωρισμένης νεότητος.

Εἰς τὴν Σχολὴν ταύτην, ἐν παρακειμένη ἀιθούσῃ θέλει κα-
 ταρτισθῆ λαϊκὴ **Βιβλιοθήκη** μετ' ἀναγνωστηρίου προσιτῆ εἰς
 πάντας τοὺς γνωρίζοντας ἀνάγνωσιν καὶ περιέχουσα βιβλία δι-
 δακτικὰ διὰ τὸν λαὸν ποικίλων πρακτικῶν καὶ τεχνολογικῶν
 γνώσεων.

Τοιαύτη ἡ **ΒΙΟΤΕΧΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΠΑΤΡΩΝ**. Εἶναι αὕτη
 σωματεῖον θετικόν, ὅπως π ρ α κ τ ι κ ὸ ν, ἐργαζόμενον ἀποκλει-
 στικῶς ὑπὲρ ἐπείγουσας ἀνάγκης, τῆς πνευματικῆς καὶ τεχνικῆς
 τῶν ἐργατῶν μορφώσεως. Ἄλλ' ἵνα δυναθῶμεν νὰ ἐπιτύχωμεν
 σὺν τῇ χρόνῳ πλήρη τὴν πραγματοποίησιν αὐτῆς, ἀνάγκη κοινῆς
 πάντων ἐνεργείας, ἀνάγκη ὑπομονῆς καὶ ἐπιμονῆς, διότι τὰ με-
 γάλα ἀποτελέσματα διὰ τούτων καὶ μόνον ἐπιτυγχάνονται. Τὸ
 πᾶν δὲ ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς συνδρομῆς, ἠθικῆς τε καὶ ὕλικῆς, ἣν
 θέλει ἐπιδικηθεῖσαι ἡ κοινωρία τῶν Πατρῶν εἰς τὸ ἱδρυμα τοῦτο,
 ὥστε ν' ἀποβῆ, καύχημα τῆς πόλεως ὅλης. Ναί! τὸ ἔργον τοῦτο
 δὲν ἀνήκει οὔτε εἰς άτομα, οὔτε εἰς ομάδας, οὔτε εἰς ἐφημέρους
 συλλόγους. Ἀνήκει εἰς ὅλοκληρον τὴν πόλιν ταύτην, ἀνήκει εἰς
 μίαν μεγάλην ἰδέαν, ἰδέαν εὐγενῆ, πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῆς ὁ-

ποίας πάντες ἀπὸ τοῦ μεγαλειτέρου μέχρι τοῦ μικροτέρου δρεΐ-
λομεν νὰ ἐργασθῶμεν μετὰ ζήλου καὶ πεποιθήσεως.

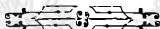
Ἵπὲρ τῆς εὐγενοῦς ταύτης ἰδέας ἐζήτησα νὰ προκάλῃσω τὸν
ὕμειτον ἐνθουσιαστὸν διὰ τοῦ λόγου μου τούτου, εἰς ὃν εἶδω
πέρας διὰ θερμοῦς πρὸς πάντας τοὺς συμπολίτας μου ἐπικλήσεως.

Ἀποβλέψατε πάντες πρὸς τὸν ἱερὸν σκοπὸν τῆς Σχολῆς ταύ-
της καὶ ἐνσχύσατε τὰ πρῶτα βήματά της! Περιβάλατε τὸ ἀρτι-
γενὲς τοῦτο ἴδρυμα μὲ τὴν συμπάθειαν, μὲ τὴν πατρικὴν στορ-
γὴν σας. Ἐπιδαψιλεύσατε αὐτῇ λόγῳ τε καὶ ἔργῳ τὴν πολυτίμον
προστασίαν σας. Προσέλθετε γενναῖοι ἄραγοί καὶ συνδράματε
ἡμᾶς εἰς τὴν παγίωσιν καὶ εὐόδωσιν ἔργου εἰς ὃ ἡμεῖς τὴν πρῶ-
την ἐδώσαμεν ὄψησιν, ἄνευ τινος σκοποῦ φιλοδοξίας.

Σεῖς δὲ, χάριν τῶν ἐποίων ἰδρύθη ἡ Σχολὴ αὕτη, προσέλθετε
εἰς αὐτὴν μετὰ πεποιθήσεως· θέλετε μᾶς εὖρει πάντοτε προθύ-
μους νὰ ὑποδοθηθῶμεν τὰς προσπαθείας σας πρὸς ἀπόκτησιν
γνώσεων χρησίμων εἰς τὸν βίον, πρὸς πλουτισμὸν τοῦ πνεύματός
σας. Ἐπωφεληθῆτε τῶν μέσων ὅσα σᾶς παρέχει ἡ Σχολὴ αὕτη
πρὸς μόρφωσιν καὶ τελειοποίησιν σας ἐν τῇ τέχνῃ.

Ἔργασθῶμεν οὕτω πάντες ἐν μιᾷ ψυχῇ καὶ καρδίᾳ ὅπως ἡ
Βιοτεχνικὴ Σχολὴ Πατρῶν, ριζοβολοῦσα ἐν τῷ γονίμῳ
τῆς πόλεώς μας ἐδάφει, προαγομένη καὶ βαθμηδὸν τελειοποιου-
μένη φθάσῃ τὸν προορισμὸν της καὶ ἀξιωθῆ ἢ ἀποφέρῃ τοὺς προσ-
δοκωμένους ἀγλαοὺς καρπούς, ὡς μόνον ἐστία διαδόσεως ὠφελί-
μων τῇ λαῷ γνώσεων, ἀλλὰ πρὸ πάντων φυτώριον ἀποβαίνουσα
εὐθαλὲς ἐπιδεξιῶν τεχνιτῶν, πεφωτισμένων ἐργατῶν, σπουδαίων
παραγόντων τῆς ἐθνικῆς βιομηχανίας. Ἔργαζόμενοι ὑπὲρ αὐτῆς,
ἐργαζόμεθα ὑπὲρ τῆς οἰκονομικῆς ἀναστάσεως, ὑπὲρ τῆς εὐη-
μερίας καὶ δόξης τῆς Ἑλλάδος.

Ἐν Πάτραις; 2 Νοεμβρίου 1897.

ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ

ΑΦΟΡΩΝΤΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΜΠΟΡΙΚΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΝ

- ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ Τόμ. ΕΙς. 1864 — Πάτραι. Δρ. 1
- ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ έγκριθετα υπό τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παι-
δειας διά τοὺς φοιτητάς καὶ Ἐμπορικὰς Σχολὰς. Πάτραι 1876.
Τυπογραφεῖον ὁ «Κάδμος». Δρ. 3
- ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΜΠΟΡΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ἐπὶ τὸ ἀπλούστερον ἐρμηνευόμενα.
Πάτραι 1879, Τυπογραφεῖον ὁ «Κάδμος». (Ἐκδόσις Β΄) Δρ. 4
- ΟΙΚΙΑΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ. 1874. Τυπογραφεῖον ὁ «Κάδμος». Δρ. 1
- ΘΗΣΑΥΡΟΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ κατὰ τὸν Κύριον J. HEUZE. Μέρου
Α΄. καὶ Β΄. Ἐκαστον μέρος 0,50
- ΕΜΠΟΡΕΥΜΑΤΟΛΟΓΙΑ ἡ σπουδὴ τῶν ἐμπορευσίμων φυσικῶν προϊόν-
των. Τόμ. Α΄. 1892. Πάτραι. Τυπογραφεῖον ὁ «Κάδμος». Δρ. 3
- ΕΜΠΟΡΙΚΟΝ ΛΕΞΙΚΟΝ ἐπίτομον, εἰς τρεῖς γλώσσας, περιέχ. ν τοὺς
κυριωτέρους ἔρουσ ὧν γίνεται χρῆσις ἐν τῇ ἐμπορίῳ καὶ ταῖς τρα-
πεζιτικαῖς ἐργασίαις. (Ἐκδοθήσεται προσεχῶς).

